

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Diplomski studij: Mađarski jezik i književnost i hrvatski jezik i književnost

Ime i prezime: Marija Sigurnjak

Primjena skupinskoga rada u nastavi morfologije

Diplomski rad

Mentorica: doc. dr. sc. Vesna Bjedov

Osijek, 2016.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Odsjek za hrvatski jezik i književnost

Diplomski studij: Mađarski jezik i književnost i hrvatski jezik i književnost

Ime i prezime: Marija Sigurnjak

Primjena skupinskoga rada u nastavi morfologije

Diplomski rad

Humanističke znanosti, interdisciplinarne humanističke znanosti,

metodike nastavnih predmeta humanističkih znanosti

Mentorica: doc. dr. sc. Vesna Bjedov

Osijek, 2016.

SAŽETAK:

Ovaj diplomski rad govori o primjeni skupinskoga rada u nastavi morfologije, a sastoji se od trinaest poglavlja. Prvo je poglavlje ujedno uvodni dio rada, nakon kojega slijedi razrada koju čine dvije cjeline. Prvi dio razrade odnosi se na teorijski dio istraživanja te obuhvaća pet poglavlja, u kojima se skupinski oblik rada prikazuje s terminološkog, povijesnog i organizacijskog gledišta, pri čemu se poseban naglasak stavlja na skupinski rad kao jedan od oblika suradničkog učenja. Poglavlje u kojemu se govori o organizaciji skupinskoga rada u nastavi podijeljeno je na osam potpoglavlja radi bolje preglednosti. Šestim se poglavljem iznosi teorijski aspekt primjene skupinskoga rada u nastavi morfologije. Drugi dio razrade odnosi se na empirijski dio istraživanja, a čine ga četiri poglavlja. U prvim trima poglavljima empirijskoga dijela rada iznose se predmet i cilj istraživanja te se govori o metodologiji istraživanja, kao i o odabiru ispitanika. U desetomu poglavlju ovoga diplomskoga rada prikazuju se rezultati ankete, provedene među osnovnoškolskim i srednjoškolskim učenicima, o zastupljenosti skupinskoga oblika rada u nastavi morfologije te se o njima raspravlja. Anketa je obuhvatila deset tvrdnja te su rezultati za svaku tvrdnju prikazani u zasebnom potpoglavlju. Nakon interpretacije dobivenih rezultata i rasprave slijedi zaključni dio rada u jedanaestomu poglavlju. Na kraju rada nalaze se popis literature i izvora te prilozi.

Ključne riječi: skupinski rad, nastava morfologije, suradničko učenje, zastupljenost skupinskoga rada u nastavi

Sadržaj:

1. Uvod.....	1
2. Skupinski oblik rada – terminološko određenje	2
3. Povijesni aspekt primjene skupinskoga rada	2
4. Skupinski rad kao oblik suradničkoga učenja	3
5. Organizacija skupinskoga rada u nastavi	4
5.1. Kriteriji podjele učenika u skupine	5
5.2. Podjela uloga unutar skupine	6
5.3. Podjela zadataka u skupinskome radu – diferencirani i nediferencirani skupinski rad	7
5.4. Pravila i etape skupinskoga rada	8
5.5. Trajanje skupinskoga rada.....	8
5.6. Razredni ugođaj i raspored klupa u skupinskome radu.....	9
5.7. Pozitivni aspekti primjene skupinskoga rada u nastavi.....	10
5.8. Nedostaci skupinskog oblika rada.....	12
6. Skupinski rad u nastavi morfologije.....	14
7. Predmet i cilj istraživanja	14
8. Metodologija istraživanja	15
9. Ispitanici	15
10. Rezultati i rasprava.....	16
10.1. Zainteresiranost učenika za skupinski rad u nastavi morfologije.....	16
10.2. Učestalost primjene skupinskoga rada u nastavi morfologije	19
10.3. Primjena skupinskoga rada u jednom nastavnom satu	20
10.4. Primjena skupinskoga rada u dvosatu	20
10.5. Podjela uloga u skupinskome radu u nastavi morfologije.....	21
10.6. Istovrsni zadatci u skupinskome radu.....	24
10.7. Raznovrsni zadatci u skupinskome radu	25
10.8. Broj učenika unutar skupine.....	25

10.9. Međusobni odnosi učenika tijekom skupinskoga rada	26
10.9.1. Uzajamno pomaganje učenika unutar skupine	26
10.9.2. Uvažavanje različitih mišljenja tijekom skupinskoga rada	26
10.9.3. Međusobno slušanje učenika tijekom skupinskoga rada	27
10.9.4. Izbjegavanje uvreda i svađa tijekom skupinskoga rada.....	28
10.10. Procjena učinkovitosti skupinskoga rada u nastavi morfologije	28
11. Zaključak	32
12. Popis literature i izvora.....	33
13. Prilozi	34
14. Životopis.....	37

1. Uvod

Tema ovog diplomskog rada jest primjena skupinskoga rada u nastavi morfologije. Rad se sastoji od dvaju dijelova: teorijskoga i istraživačkoga. U teorijskome dijelu rada prikazat će se skupinski rad promatran iz terminološkog, povijesnog i organizacijskog aspekta. Skupinski će oblik rada u nastavi biti pojašnjen kao jedan od oblika suradničkog učenja. S organizacijskoga gledišta posebno će se obratiti pozornost na kriterije podjele učenika u skupine, podjelu zadataka u skupinskome radu, pravila i trajanje skupinskoga rada te razredni ugođaj i raspored klupa u skupinskome radu. Također, navest će se prednosti i nedostaci skupinskog oblika rada u nastavi. Za potrebe ovoga rada provedeno je istraživanje o primjeni skupinskoga rada u nastavi, stoga se u istraživačkome dijelu iznose rezultati o kojima se i raspravlja. Istraživački dio rada obuhvaća rezultate provedene ankete među osnovnoškolskim i srednjoškolskim učenicima o zastupljenosti skupinskog oblika rada u nastavi morfologije, pri čemu se osobit obzir posvećuje čestoti ovoga oblika rada, zatim učenikovome zadovoljstvu primjenom i učinkovitosti skupinskoga rada. Cilj je ovoga rada razmotriti primjenu skupinskoga rada u nastavi morfologije.

2. Skupinski oblik rada – terminološko određenje

Skupinski je rad poznat još i kao *grupni rad*, *rad u skupinama*, *rad u grupama* ili *rad u timu*. Stjepko Težak (1996) u poglavlju o nastavnim oblicima rabi izraze *grupni rad* i *skupinski rad*. Peko i Pintarić (1999) također rabe izraz *skupinski rad*, dok Matijević i Radovanović (2011) upozoravaju na razliku između značenja stručnih izraza *grupni rad*, *rad po skupinama* i *skupna nastava*. Prema njihovu tumačenju, *grupa* u sociološkome smislu podrazumijeva jasno definirane odnose i uloge među članovima grupe. „Tako će u nastavnome procesu jedan član grupe biti glasnogovornik, drugi zapisničar, treći koordinator zajedničkih aktivnosti, a četvrti zadužen za izmišljanje imena grupe koje odražava stil rada i sastav grupe.“ (Matijević-Radovanović, 2011: 204) Navedeni autori daju prednost sintagmi *grupni rad*, uz objašnjenje kako je u didaktici *terminus tehnicus* već gotovo stotinu godina, izbjegavajući pritom izraz *skupni rad*. Razlog tomu jest to što izrazi *rad po skupinama* i *skupna nastava* imaju sasvim drugo značenje od grupnoga rada u nastavi.¹ Najveća je razlika u tomu što unutar grupe podrazumijevamo jasno definirane odnose i ciljeve, dok skupina može nastati sasvim slučajno i nema precizno definiranu unutarnju strukturu. U ovome diplomskome radu koristit će se izraz *skupinski rad*, kojim se podrazumijeva socijalni oblik rada u nastavi.

3. Povijesni aspekt primjene skupinskoga rada

Tradicionalna nastava zagovarala je čelni oblik rada, odnosno dominantna je bila frontalna nastava u kojoj je nastavnik nositelj nastavnoga sata. Bognar i Matijević (2002) navode kako se tijekom vremena pokazalo da takav oblik rada nije najbolje i najefikasnije rješenje u odgojno-obrazovnom procesu. Brojni su nedostaci takvog oblika rada, zbog čega se kasnije daje puno veća prednost ostalim socijalnim oblicima rada u nastavi. „Pod utjecajem ideja J. Deweyja, u američkim se školama početkom dvadesetog stoljeća pojavljuje zanimanje za oblike rada s manjim grupama učenika.“ (Bognar i Matijević, 2002: 245) Dewey je tada upozoravao na četiri osnovna prirodna interesa kod djece: *interes za razgovor i kontakte s ljudima*, *interes za*

¹ Matijević i Radovanović (2011) iznose detaljnije pojašnjenje spomenutih razlika te tumačenje uspoređivanih izraza.

*istraživanje, interes za stvaranje ili građenje te interes za umjetničko izražavanje.*² Najdosljedniji u zagovaranju primjene skupinskog oblika rada u nastavi bio je Francuz Roger Cousinet.

U Hrvatskoj je interes za skupinskim radom u nastavi znatnije izražen tek šezdesetih godina dvadesetoga stoljeća kada se prevode radovi stranih autora. Bognar i Matijević (2002) pojašnjavaju kako skupinski oblik rada omogućuje uklanjanje nekih nedostataka frontalnoga rada, odnosno da skupinski oblik rada pruža veće mogućnosti međusobnog komuniciranja učenika i određene mogućnosti poštivanja individualnih razlika među učenicima te potiče odgajanje nekih pozitivnih karakteristika osobnosti. Suvremena se nastava stoga zalaže za poticanje suradničkoga učenja te učestaliju primjenu onih socijalnih oblika u nastavi koji pogoduju takvoj vrsti učenja. „Funkcija i uloga škole značajno je promijenjena i ne može se reducirati na društveno–kulturnu reprodukciju. Društveno–političke, gospodarske, radno–tehnološke, informacijske i druge promjene, promjene u svijetu rada i sve dinamičniji razvoj znanosti, nameću školi zahtjev za uspostavljanjem nove kulture poučavanja i učenja, koja će pridonijeti razvoju aktivnih i odgovornih pojedinaca, otvorenih za promjene, motiviranih i osposobljenih za cjeloživotno učenje. Od škole se očekuje da učenike *nauči učiti.*“ (Nastavni plan i program za osnovnu školu, 2006)

4. Skupinski rad kao oblik suradničkoga učenja

Kao jedan od oblika suradničkoga učenja, skupinski oblik rada posjeduje određene kvalitete i prednosti takvog oblika učenja. „Suradničkim učenjem stvaraju se pretpostavke za zajedničko djelovanje, pri čemu se stječu životno važne sposobnosti (životne vještine).“ (Brüning i Saum, 2007: 3) Suradnja je izuzetno važna tijekom primjene skupinskog oblika rada u nastavi jer određena skupina može ostvariti postavljene zadaće i ciljeve jedino ukoliko njezini članovi sudjeluju ravnopravno, suradljivo, marljivo i tolerantno. Brüning i Saum (2008) kao osnovno načelo suradničkoga učenja, navode proces *razmisli – razmijeni – prezentiraj*. Autori iznose kako je za ostvarivanje suradničkoga učenja važno uvidjeti uzajamnu povezanost različitih nastavnih oblika te kako je za uspješnost nastavnoga procesa vrlo važna ravnomjerna upotreba i kombiniranje svakoga od njih. Brüning i Saum (2008) pojašnjavaju primjenu skupinskoga rada u praksi temeljenu na navedenom procesu. Prema njihovu tumačenju, učenici unutar skupine prvo moraju samostalno promisliti o određenom zadatku, sukladno ulozi koju

² Matijević iznosi detaljnije podatke iz povijesti didaktike i metodike u: Matijević Radovanović, 2012., str. 16-162.

imaju (individualni rad), zatim slijedi dio u kojemu učenici trebaju svoja razmišljanja i stavove razmijeniti s ostalim članovima skupine kako bi nadalje timskim radom ostvarili zadane ciljeve. Naposljetku slijedi etapa interpretacije u kojoj učenici, frontalnim oblikom rada, uz mogućnost diskusije i heurističkog razgovora, ostatku razreda i nastavniku prezentiraju rad svoje skupine. Iz ovoga je jasno vidljivo kako skupinski oblik rada u nastavi uistinu objedinjuje individualni, čelni i skupinski oblik rada. Kao preduvjete za uspješno suradničko učenje, Brüning i Saum (2008, prema Johnson-Johnson, 1999) navode sljedeće: socijalne vještine, pozitivna uzajamna ovisnost, rad u malim grupama, individualna odgovornost i pouzdanost, promišljanje grupnog i radnog procesa.

Uspješnost suradničkoga učenja ovisi o tomu hoće li se učenici pridržavati određenih pravila suradničkoga učenja, ali i o tomu hoće li nastavnik dobro voditi i usmjeravati učenike prilikom takvog oblika učenja. „Efikasna nastava mora biti dobro vođena od strane nastavnika. Kod suradničkog učenja to se čini na više indirektan način, a postiže se jasnim definiranjem zadatka grupe, podjelom zaduženja unutar grupe, te uvođenjem promatrača.“ (Bognar, 2006) Prema Bognaru (2006), suradničkim učenjem smatra se ono učenje prilikom kojega svi članovi skupine rade na ostvarenju zajedničkoga zadatka, pri čemu uspjeh skupine ovisi o svim članovima i uspjeh svakog člana ovisi o uspjehu skupine. Skupinski bi rad, kao jedan od oblika suradničkoga učenja, trebao udovoljiti svim navedenim uvjetima i pravilima kako bi bio učinkovit, odnosno kako bi se njime postignuli zadani ciljevi.

5. Organizacija skupinskoga rada u nastavi

U ovomu će se poglavlju razložiti organizacija skupinskoga rada u nastavi promatrana s različitih gledišta. Pri tomu će se posebno obratiti pažnja na kriterije podjele učenika u skupine te na podjelu uloga unutar skupina. Također, govorit će se o diferenciranom i nediferenciranom skupinskome radu te će se pojasniti pravila, etape i trajanje skupinskoga rada u nastavi. U šestome potpoglavlju pojasnit će se važnost povoljnog razrednog ugođaja i odgovarajućeg rasporeda klupa u učionici tijekom primjene skupinskog oblika rada. U sedmome potpoglavlju navest će se pozitivni aspekti primjene skupinskoga rada, dok će se u osmome poglavlju pojasniti njegovi nedostaci.

5.1. Kriteriji podjele učenika u skupine

Jedno od pitanja organizacije skupinskoga rada jesu kriteriji podjele učenika u skupine. Matijević i Radovanović (2011) razlikuju tri načela ili kriterija odabira učenika u skupine: načelo slučajnosti, načelo homogenosti i načelo heterogenosti:

a) Primjenom načela slučajnosti, učenici se dijele u skupine metodom slučajnog odabira, bez posebnih kriterija. Postoje razni načini na koje se može izvršiti takva podjela. Na primjer, učitelj učenicima podijeli papiriće u bojama prema kojima se onda učenici grupiraju u skupine, od kojih svaku simbolizira određena boja. Slično tomu, umjesto papirića u bojama, učitelj može podijeliti papiriće s brojevima: ovisno o broju skupina i broju učenika unutar skupine, učitelj dijeli primjerice četiri papirića na kojima piše 1, četiri na kojima piše 2 i tako dalje. Zatim se učenici grupiraju na način da jednu skupinu čine učenici s papirićima na kojima je napisano 1, drugu skupinu čine učenici na čijim papirićima piše 2 i tako dalje.³

b) Načelo heterogenosti podrazumijeva da se učenici dijele u skupine na način da jednu skupinu čine učenici različiti prema, na primjer, predznanju, sposobnostima, interesima ili sklonostima.

c) Suprotno načelu heterogenosti, načelo homogenosti podrazumijeva grupiranje učenika koji su slični prema navedenim obilježjima.

Ovisno o zadaćama i ciljevima određenog skupinskog rada, na učitelju je odrediti koji bi od ova tri kriterija odabira bio najprikladniji. Matijević i Radovanović (2011), navodeći Švajcera, iznose dvojbu trebaju li skupine u nastavnom procesu biti spontano ili dirigitirano oblikovane. Pritom smatraju kako takvo oblikovanje skupina ovisi o psihofizičkoj zrelosti učenika, kao i o prirodi zadataka koje će grupa izvršavati. Također, autori iznose i pitanje o stalnom ili povremenom sastavu skupina unutar razreda. Sastav skupina može biti privremen, što znači da nastavnik oblikuje skupine različito, s obzirom na određeni zadatak koji želi izvršiti i ciljeve koje njime želi postići, ali sastav skupina može biti i stalan, što znači da nastavnik primjerice početkom školske godine formira skupine unutar razreda i zatim identičan sastav skupina primjenjuje prilikom svake primjene skupinskoga rada unutar nekog dužeg vremenskog perioda, na primjer jednog polugodišta. Pranjić (2005), u usporedbi s Matijević i Radovanović (2011), navodi nešto drugačije kriterije raspodjele učenika u skupine. Prema njegovu tumačenju, učenici se u skupine

³ Matijević i Radovanović (2011: 208) detaljnije objašnjavaju navedene primjere te navode još neke.

moгу podijeliti: prema kriteriju učinkovitosti, odnosno prema raspoloživim tehničkim sredstvima i pomagalima, prema vlastitom odabiru učenika (simpatija, interes) ili nastavnik može podijeliti učenike u skupine prema sposobnostima i kvalitetama svakog pojedinca. Klippert (2001) pak navodi sljedeća tri načina odabira učenika u skupine: nastavnik sastavlja skupine prema vlastitim kriterijima, učenici stvaraju skupine prema vlastitim sposobnostima ili se skupine sastavljaju slučajnim odabirom. Za razliku od ranije spomenutih načela, prema kojima je nastavnik taj koji ima zadatak raspodijeliti učenike u skupine prema određenim kriterijima, ovdje postoji i mogućnost prema kojoj se raspodjela u skupine prepušta samim učenicima. Svaki od navedenih kriterija ima svojih prednosti i nedostataka u određenim situacijama te zbog toga mnogi nastavnici mogu imati priličnih poteškoća jer prilikom biranja kriterija raspodjele učenika u skupine obvezno moraju imati na umu veličinu i težinu zadataka koje će zadati učenicima, kao i ciljeve koje određenim skupinskim radom žele postići. Bognar i Matijević (2002) pojašnjavaju kako je poželjno da nastavnik posjeduje određene kompetencije i iskustva jer iskusan nastavnik bolje poznaje sposobnosti i mogućnosti svojih učenika te prema tome može lakše odabrati načelo prema kojemu će ih podijeliti u skupine, kako bi postigao unaprijed određene ciljeve, ali ujedno i kako pritom ne bi nikomu naštetio.

5.2. Podjela uloga unutar skupine

Kako bi skupinski rad bio pravilno organiziran i učinkovit, izuzetno je važna jasna raspodjela uloga unutar skupina. Prema Klippertu (2001) preporučene uloge unutar skupine su sljedeće: *voditelj razgovora*, *kontrolor skupinskoga rada*, *promatrač pridržavanja pravila*, *mjeritelj vremena* i *prezentator* (predstavljajući obavljenog zadatka u skupini). Svrha ovakve raspodjele uloga unutar skupina jest jasno „utvrditi tko je za što nadležan, tako da nitko ne bude preopterećen i da svatko ima osjećaj da je potreban grupi i da snosi odgovornost.“ (Klippert, 2001: 50) Autor pojašnjava kako je vrlo važno jasno raspodijeliti uloge unutar skupine na navedeni ili sličan način kako bi svi učenici mogli ravnopravno sudjelovati u radu skupine. Klippert (2001) napominje i da ovakva raspodjela uloga ujedno može olakšati nastavniku i problem ocjenjivanja i vrednovanja skupinskoga rada jer jedino ukoliko svatko ima svoju određenu ulogu i zadatak, utoliko nastavnik može procijeniti i ocijeniti je li pojedina uloga, odnosno zadatak, uspješno izvršen. Suprotno tomu, ako nema jasno raspodijeljenih uloga unutar skupine, nastavnik ne može realno vrednovati rad svakog pojedinca unutar skupine, već može eventualno ocijeniti uspjeh skupine, pri čemu postoji opasnost od negativnih posljedica takvoga postupka. Na primjer, vrijedni i marljivi učenici mogu ocjenjivanje smatrati nepravednim te

izgubiti interes i motivaciju za radom jer učenici koji ne sudjeluju u radu skupine dobiju jednaku ocjenu kao i oni koji su sami riješili sve postavljene zadatke unutar skupine. Klippert (2001) navodi različite načine podjele uloga unutar skupine pri čemu napominje važnost izmjene uloga učenika tijekom skupinskoga rada, odnosno izbjegavanje situacija u kojima pojedini učenik uvijek ima istu ulogu unutar skupine. Prema Klippertu (2001), učinkovitije bi bilo kada bi se svaki učenik svakim novim skupinskim radom okušao u drugoj ulozi. Također, kako bi se učenike potaknulo na dinamičan, suradljiv i marljiv rad u skupini te kako bi se izbjegla situacija u kojoj pojedini učenici ne obavljaju svoj dio zadatka, Klippert (2001) navodi i mogućnost pri kojoj nastavnik na kraju skupinskoga rada odabire bilo kojeg učenika iz skupine kako bi prezentirao rad skupine kojoj pripada. Pritom je u uvodnoj etapi skupinskoga rada važno naglasiti učenicima da bilo tko od njih može biti prozvan kako bi prezentirao rad svoje skupine pred nastavnikom i pred ostatkom razreda. Ako se unaprijed odredi tko će prezentirati rad skupine, logično je da će se taj učenik najviše pripremati jer o njegovu izlaganju ovisi predstavljanje rada čitave skupine. U takvim se situacijama često događa da upravo taj učenik, koji je zadužen za prezentaciju, najviše radi u skupini, dok ostali rade puno manje ili gotovo ništa. Upravo zbog toga, Klippert (2001) preporučuje ranije navedeni postupak, prema kojemu svi učenici unutar skupine moraju jednako raditi i pripremiti se, jer svaki od njih mora biti spreman na mogućnost predstavljanja rada svoje skupine.

5.3. Podjela zadataka u skupinskome radu – diferencirani i nediferencirani skupinski rad

U skupinskome radu u nastavi dodijeljeni zadatci mogu biti istovrsni i li raznovrsni za sve grupe. „U didaktici govorimo, s tim u vezi, o podijeljenom i nepodijeljenom grupnom radu, odnosno o diferenciranom i nediferenciranom grupnom radu.“ (Bognar-Matijević, 2002: 248) Zadaća nastavnika jest odlučiti hoće li prilikom obrade neke nastavne jedinice prakticirati diferencirani ili nediferencirani skupinski rad, ovisno o težini zadatka, sposobnostima učenika te postavljenim ciljevima. Nastavnik može podijeliti učenike u heterogene skupine te im dodijeliti istovrsne zadatke ili može, na primjer, podijeliti učenike u skupine prema sposobnostima pa tako u jednu skupinu svrstati naprednije učenike te im zadati teže zadatke. Na taj se način omogućuje naprednim učenicima isticanje i razvijanje njihovih mogućnosti i sposobnosti koje ne mogu uvijek doći do izražaja unutar heterogene skupine u kojoj se oni uglavnom previše ističu i preuzimaju većinu zadatka, pri čemu drugi učenici ostaju prikraćeni i gube motivaciju i zainteresiranost. Naravno, ovo je samo jedan od mogućih primjera. Bognar i Matijević (2002)

naglašavaju kako je poželjno služiti se različitim kombinacijama kako bi se uspostavila dinamičnost nastavnoga sata.

5.4. Pravila i etape skupinskoga rada

Skupinski je rad takav socijalni oblik rada u nastavi u kojemu učenici, podijeljeni u skupine, u kojima je uglavnom od tri do šest članova, suradničkim učenjem postižu određene ciljeve, pri čemu se pridržavaju jasno utvrđenih pravila te određenih odnosa i uloga unutar skupine. Brüning i Saum (2008), Peko i Pintarić (1999), kao i Klippert (2001), između ostaloga, govore o tomu kako se učenici tijekom skupinskoga rada trebaju međusobno slušati, ohrabrivati, uvažavati i pomagati. Također, učenici trebaju izbjegavati osobne napade i uvrede, truditi se da svatko sudjeluje i ostvari najbolje moguće rezultate te otvoreno iznositi i rješavati probleme. Prilikom pripreme i primjene skupinskoga rada, važno je pridržavati se određenih načela organizacije. Autori napominju kako nastavnici moraju učenike uputiti na etape skupinskoga rada, kao i na okvirno trajanje svake od njih. Učenicima treba na samom početku pojasniti koliko je planirano vremensko određenje pojedine etape, odnosno koliko vremena imaju za izvršenje određenoga zadatka. Matijević i Radovanović (2011) govore o sljedećim etapama skupinskoga rada: uvodu, realizaciji, izlaganju i objedinjavanju rada svih grupa te vrednovanju. Uvodni je dio ujedno i priprema učenika za rad u skupini prilikom kojega nastavnik upoznaje učenike s temom rada, najavljuje plan i cilj rada te dijeli učenike u skupine. Zatim slijedi realizacija, pri čemu nastavnik ukratko objašnjava zadatke za rad u skupini i daje učenicima upute, nakon čega slijedi skupinski rad učenika. Nakon toga, učenici svake skupine trebaju izložiti ili predstaviti svoj rad i učenicima drugih skupina, uz zajedničko komentiranje i zaključivanje. Nakon obavljenog izlaganja i komentiranja slijedi vrednovanje, odnosno ocjena kvalitete učinjenog. Pranjić (2005) također govori o trima etapama skupinskoga rada: 1. priprema, 2. obavljanje zadataka, 3. sažimanje rezultata. Navedene tri etape u biti su jednake etapama koje iznose Matijević i Radovanović.

5.5. Trajanje skupinskoga rada

Bognar i Matijević (2002) pojašnjavaju kako trajanje skupinskoga rada u nastavi može biti različito te kako ono ovisi o određenim čimbenicima. „Samostalni grupni rad može trajati dvadesetak minuta, čitav školski sat, ili se može odvijati u izvanškolsko vrijeme pa trajanje ovisi o interesu članova grupe i karakteristikama radnih zadataka.“ (Bognar-Matijević, 2002: 248) Budući da u većini škola prevladava razredno-predmetno-satni sustav, nastavnici su dužni svoje

metodičke scenarije prilagoditi vremenskom intervalu od 45 minuta, unutar kojega se očekuje da učenici ostvare ciljeve pojedine nastavne jedinice.⁴ Sukladno tomu, i trajanje skupinskoga rada većinom se prilagođava takvom zadanom vremenskom okviru. Autori također navode kako se rad učenika u skupinama može ostvariti u dvosat. Takav dvostruki sat izuzetno je pogodan ako se skupinskim radom želi obraditi nekakva veća nastavna cjelina ili ako je nastavnik uz jednu temu osmislio više različitih aktivnosti koje iziskuju više vremena za rješavanje zadataka i ostvarivanje ciljeva. Kada govore o trajanju skupinskoga rada u nastavi, Bognar i Matijević (2002) naglašavaju kako je najvažnije unaprijed naglasiti i najaviti učenicima koliko je vremena planirano za izvršenje određenog zadatka. Peko i Pintarić (1999) navode kako skupinski oblik rada može uzeti u obzir veća vremenska razdoblja i opsežnije sadržaje.

5.6. Razredni ugodaj i raspored klupa u skupinskome radu

Osim navedenih karakteristika skupinskoga rada važno je spomenuti i da primjena skupinskoga rada u nastavi u mnogome ovisi i o povoljnom razrednom ugodaju. Matijević i Radovanović (2011), kao jedan od problema koji se može pojaviti tijekom primjene skupinskoga rada u nastavi, navode nekontroliranu komunikaciju među učenicima, koja često prerasta u buku i kaos. „Učenici lako izgube pravi smjer u obavljanju zadataka zbog pojačane međusobne interakcije, neki se učenici pretjerano ističu, a neki su neaktivni u grupi, puno vremena odlazi na pripremu i organizaciju rada, moguć je prazan hod (vrijeme kada učenici čekaju nastavnika ili neku drugu grupu zbog organiziranja tehničkih detalja što može dovesti do dosade, nezainteresiranosti, gubitka vremena)“ (Matijević i Radovanović, 2011: 211). Poticanje i navikavanje učenika na rad u skupini složen je proces, ali pravilnom pripremom i organizacijom skupinskoga rada u nastavi mogu se postići iznimno dobri rezultati. Prema Peko i Pintarić (1999) izuzetno je važno prilikom skupinskoga rada posebno obratiti pozornost na pravilno povezivanje učenika, jasno preciziranje radnog zadatka, mogućnost aktivnosti u svim etapama nastavnog sata, kao i mogućnost korištenja mnoštva materijala.

Klippert (2001) pokušava skrenuti pozornost na to kako osim razrednog ugodaja, koji ovisi o međusobnim odnosima učenika i o prihvaćenosti svakog pojedinog učenika u kolektiv, prilično važnu ulogu po pitanju nastavnoga ozračja ima i opremljenost učionice. Pritom se misli na to kako je skupinski rad daleko učinkovitiji ako se odvija u primjerenom okruženju. Tradicionalni

⁴ Detaljnije o vremenskom određenju nastavnoga sata i blok-satu govore Matijević i Radovanović u *Nastava usmjerena na učenika*, 2001.

raspored klupa u učionici, koji je prilagođen čelnom obliku rada u nastavi, nikako ne pogoduje primjeni skupinskog oblika rada jer zbog toga nastavnici i učenici moraju utrošiti određeno vrijeme tijekom nastavnoga sata na razmještanje klupa za potrebe skupinskoga rada. Klippert (2001) prikazuje skicu⁵ fleksibilnog rasporeda sjedenja („raspored sjedenja u grupama prema kojem je nastavnik u središtu“) koji je lako ostvariv u svakom razredu, prilagodljiv svakom nastavnom obliku i, što je najvažnije, dokazan je i pozitivno prihvaćen u praksi. Autor pojašnjava kako je navedeni raspored prilagodljiv i lako ostvariv u većini razreda. Ovakav raspored sjedenja omogućuje učenicima vizualni kontakt s nastavnikom te neometan pogled na sadržaj ispisan na ploči. Stolovi koji su složeni u kut lako se zakrenu za 90°, pri čemu nastane veća površina pogodna za potrebe skupinskoga rada. Učenici su dovoljno blizu jedni drugima, a i prostorna je udaljenost među pojedinim grupama odgovarajuća. Klippert (2001) napominje i manji problem koji se pojavljuje prilikom primjene čelnog oblika rada: „Učenici koji sjede uz zidove moraju se doduše malo okrenuti na stranu, što ergonomski gledano nije baš dobro, ali učenici u grupi mogu mijenjati svoja mjesta i tako smanjiti te probleme.“ (Klippert, 2001: 50) Autor također navodi i kako ovakav raspored sjedenja omogućuje brže postavljanje stolica u krug i oslobađanje potrebnog prostora te kako, uz malo vježbe i logičkog planiranja, vrlo brzo može nastati situacija koja je povoljna za komunikaciju.

5.7. Pozitivni aspekti primjene skupinskoga rada u nastavi

Bognar i Matijević (2002), analizom većeg broja autora, dolaze do spoznaje kako se osnovne ljudske potrebe mogu svrstati u tri grupe: socijalne, biološke i samoaktualizirajuće. Skupinski oblik rada u nastavi teži zadovoljavanju svih triju. Učenici skupinskim radom stječu i razvijaju socijalne vještine i osjećaj sigurnosti te kao rezultat toga imaju potrebu za samoostvarenjem i dokazivanjem, kako unutar skupine, tako i u interakciji s drugim skupinama i nastavnikom. Skupinski oblik rada u nastavi jest, prema Klippertu (2001), jedini oblik koji istovremeno potiče i potpomaže stjecanje stručnih, metodičkih, socijalnih i afektivnih sposobnosti. Također, skupinski rad jača motivaciju i samopouzdanje učenika te potiče i razvija sposobnosti potrebne za demokraciju. Kao cilj skupinskoga rada u nastavi, Klippert navodi „sposobnost prosudbe, potencijala argumentiranja kao i sposobnosti za diskusije, razvijaju se socijalna senzibilnost i konstruktivna suradnja, potiču se samostalnost kao i samosvijest, te

⁵ Skica rasporeda sjedenja prema Klippertu (201) priložena je ovome radu kao *Prilog 2.* u 13. poglavlju.

sposobnost rješavanja problema, ali i kreativnost, vlastita inicijativa i svijest o odgovornosti.“ (Klippert, 2001: 41)

Matijević i Radovanović (2011) naglašavaju kako je u nastavi poželjno izmjenjivati razne metode i oblike kako bi se postigla dinamika nastavnoga sata i kako bi se učenici aktivirali i zainteresirali za nastavni sadržaj. Upravo se zbog toga tradicionalna nastava oštro kritizira zbog pretežno ili isključivo čelnoga oblika rada, jer su tijekom takve nastave učenici pasivni i nemotivirani. „Grupnim radom učenika koristimo se kad želimo razbiti monotoniju učenja, on razvija osjećaj povezanosti i solidarnosti među učenicima, jača socijalnu koheziju, ima svoj odgojni trenutak – učenici zajednički stvaraju, dovedeni su u situaciju kada trebaju surađivati, potiče i razvija pozitivnu emocionalnu klimu u razrednom kolektivu, jača motiviranost za učenjem jer učenik u grupnom radu ima priliku odabrati sebi bliži (primjereniji) zadatak itd.“ (Matijević i Radovanović, 2011: 210)

Peko i Pintarić (1999) tvrde kako se, u nizu studija, skupinskom obliku rada daje prednost u poticanju i razvijanju kritičkog i kreativnog mišljenja te ističu kako se spremnost za učenje povećava kada se u procesu nastavne komunikacije uvažavaju interesi. „Osim mogućnosti za višim kognitivnim postignućima u učenika se kontinuirano može poticati spontanost, kreativnost, inicijativnost kao i sposobnost za zajednički rad.“ (Peko i Pintarić, 1999: 87) Autorice također navode kako se primjenom skupinskog oblika rada u nastavi omogućuje veća aktivnost učenika u stjecanju znanja, pri čemu su učenici u direktnoj interakciji s nastavnim sadržajima, dok nastavnik ima ulogu organizatora rada.

Na temelju jedne od Meyerovih teza, Klippert (2001) zaključuje kako je skupinski oblik rada u nastavi prilagodljiv promjenjivim uvjetima i zahtjevima modernog svijeta rada te pruža mogućnost stjecanja ključnih kvalifikacija potrebnih u budućnosti. Skupinski je oblik rada izuzetno važan u nastavi, ali i u životu općenito jer njegovom primjenom učenici imaju mogućnost razviti brojne kompetencije koje će im koristiti u budućnosti. „Onaj tko je naučio raditi u grupi, taj se pripremio za život“ (Klippert, 2001: 5) Suradljivost, komunikativnost, tolerantnost i timski rad samo su neke od pozitivnih osobina koje učenici mogu steći primjenom takvog socijalnog oblika u nastavi. Klippert (2001) objašnjava kako je skupinski oblik rada važan jer priprema djecu za suvremeni svijet rada u kojemu brojne struke potiču suradništvo i timski duh te se zalažu upravo za rad u timovima. Jednako tvrde i Brüning i Saum (2008):

„Suradničkim učenjem stvaraju se pretpostavke za zajedničko djelovanje, pri čemu se stječu životno važne sposobnosti (životne vještine).“ (Brüning i Saum, 2008: 3)

Heinz Klippert (2001), u svojoj knjizi pod naslovom „*Kako uspješno učiti u timu*“, donosi izjave nastavnika o tomu kako oni gledaju na primjenu skupinskoga rada u nastavi. Na seminarima za usavršavanje nastavnika, Klippert (2001) je pokušao ispitati koje prednosti skupinskoga rada u nastavi nastavnici mogu izdvojiti te je tako doznao sljedeće: „da grupni rad više zabavlja učenike, da je živahniji i zanimljiviji, da potiče kreativnost i fleksibilnost, da jača osjećaj odgovornosti kod učenika, da zadovoljava potrebu za komunikacijom i da im više pruža osjećaj sigurnosti te jača samopouzdanje. Grupni rad učenicima pruža mogućnost da upravljaju svojim učenjem, da odrede tijek rada i vrijeme za rad, te da tako steknu "ključne kvalifikacije" za budućnost. Nastavnici smatraju da grupni rad pomaže objašnjenju i usvajanju gradiva, on stvara atmosferu oslobođenu straha te olakšava učenicima iznošenje problema pri razumijevanju buduću da u aktivnom dijalogu u grupi mogu steći i provjeriti spoznaje i tako ih duže pamtiti.“ (Klippert, 2001: 32) Iznenađen ovakvim brojnim pozitivnim aspektima skupinskog oblika rada u nastavi, Klippert (2001) naglašava i istovremenu razočaranost, jer usprkos tomu što su naveli brojne prednosti takvog socijalnog oblika rada, isti su nastavnici priznali i kako skupinski rad nikako ili vrlo rijetko primjenjuju u nastavi. Također, kao jedan od mogućih razloga za takvu situaciju, autor navodi nedovoljnu pripremljenost i obučenost nastavnika za kvalitetnu organizaciju i svrhovitu primjenu skupinskog oblika rada u nastavi.

5.8. Nedostaci skupinskog oblika rada

Peko i Pintarić (1999) tvrde kako je skupinski rad složen i zahtjevan oblik rada te ukazuju na što bi trebalo obratiti posebnu pozornost kada se govori o primjeni skupinskog oblika rada u nastavi. „Poticanje, razvijanje i navikavanje na rad u skupini je složen proces.“ (Peko i Pintarić, 1999: 87) Ovakav socijalni oblik rada zahtjevan je za nastavnike jer zahtjeva opsežnu pripremu i organizaciju, ali i za učenike jer zahtjeva dobru pripremljenost i upućenost učenika na takav način rada te potpunu koncentraciju i maksimalno sudjelovanje. „Učenici nisu uvježbani za grupni rad i stoga se i ponašaju distancirano i/ili diletantski.“ (Klippert, 2001: 14) Klippert (2001) naglašava kako je skupinski oblik rada potrebno uvježbavati i usavršavati. Nemoguće je samo jednom primjenom takvog oblika rada postići izvanredne rezultate. Autor navodi kako su nastavnicima potrebni vrijeme i praksa da bi se usavršili u organizaciji i primjeni skupinskoga rada. Također, Klippert (2001) smatra da je i učenicima potrebna češća primjena rada u

skupinama kako bi se priviknuli na takav način rada, usvojili njegova temeljna načela, izbjegavali organizacijske propuste i nedostatke te, naposljetku, ostvarili zadane ciljeve.

Klippert (2001) navodi sljedeće nedostatke skupinskoga rada: „Jedan učenik radi za sve, učenici više govore i rade jedan protiv drugoga nego jedan s drugim; svatko radi što hoće, ali nitko ono što bi trebao raditi. Učenici se muvaju i ne postižu rezultate, trebalo bi poraditi na raspodjeli vremena; ne funkcionira ni raspodjela rada onako kako bi trebala, tihi učenici su prikraćeni ili pak sasvim zanemareni; prezentacija je dosadna i loše organizirana, učenici nisu motivirani i ne uviđaju da grupni rad ima smisla; za njih je grupni rad bačeno vrijeme pa sudjeluju preko volje ili sve bojkotiraju; neki učenici uopće ne sudjeluju u procesu rada, neki su preglasni i ometaju rad drugih; površno se radi i izbjegava se pomni rad; postoje i oni koji se u grupi izvlače od bilo kakvog rada; nastaju sukobi koje je teško kanalizirati; okvirni uvjeti otežavaju rad nastavnicima i učenicima te onemogućavaju djelotvornost...“ (Klippert, 2001: 25) Navedeni nedostaci izjave su nastavnika koje je Klippert prikupio na seminarima za usavršavanje nastavnika, a koje su temeljene na dugogodišnjoj praksi.

Klippert (2001), citirajući Meyera, iznosi kako nastavnici nisu oduševljeni skupinskim radom te kako ga primjenjuju više iz obveze prema zahtjevima pedagogije, nego iz vlastite sklonosti. Navedenu tvrdnju Klippert potkrjepljuje i istraživanjem koje su proveli Roteriing-Steinberg i Kügelgen⁶. Prema njihovu istraživanju, čak dvije trećine ispitanih nastavnika ne primjenjuje skupinski rad u nastavi. Od toga, njih 30% boji se da učenici neće ništa raditi tijekom skupinskoga rada, 35% se boji da će biti previše bučno, dok njih 15% smatra kako planiranje i priprema skupinskoga rada te njegova provedba oduzimaju previše vremena.

Pranjić (2005), kao nedostatke skupinskoga rada, navodi mogućnost okretanja društvenih ciljeva u njihovu suprotnost (stvaranje predrasuda, isključivanje pojedinaca iz tima i slično) te mogućnost da se podjela uloga unutar skupine pretvori u prihvaćanje najdraže funkcije.

Jedan od razloga zbog kojih se skupinski rad rijetko primjenjuje u nastavi jest taj što neki nastavni sadržaji nisu prikladni za obradu primjenom skupinskog oblika rada. Stjepko Težak (1996) pojašnjava zbog čega nastavni sadržaj morfologije nije osobito pogodan za obradu skupinskim oblikom rada, naglašavajući pritom da se primjenom skupinskoga rada u nastavi morfologije ne mogu uvijek postići željeni rezultati.

⁶ Spomenuto istraživanje Klippert (2001) navodi iz: Roteriing-Steinberg, S. Gruppenpuzzle und Gruppenrallye. Beispiele für kooperative Arbeitsformen. 1992., Pädagogik 6/1990.

6. Skupinski rad u nastavi morfologije

O primjeni skupinskoga rada u nastavi morfologije hrvatskoga jezika piše Stjepko Težak u okviru knjige pod naslovom *Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika 1*. Autor drži da „gramatika pripada nastavnim sadržajima za koje u uvjetima četrdesetpetominutnog nastavnog sata i pretrpanih razrednih odjela grupni rad nije osobito pogodan“ (Težak, 1996: 128). Također upozorava i na to da se skupinskim radom u nastavi gramatike ne mogu uvijek postići željeni rezultati. Uspješnost proučavanja određenog gramatičkog pitanja ovisi o mnogim čimbenicima, pri čemu valja uzeti u obzir sporost rada pojedinih skupina, zbog čega dolazi do manjka vremena za iznošenje zaključaka te se oni donose brzopleto i površno. Logično je da se u takvoj situaciji ne može govoriti o uspješno odrađenom skupinskome radu, niti o ostvarenim ciljevima. Težak (1996) smatra kako je skupinski rad u nastavi gramatike prikladniji za rješavanje jednostavnih zadataka u bilo kojoj etapi nastavnog procesa. Sukladno tomu, autor iznosi i opisuje nekoliko primjera nastavnih situacija u kojima bi primjena skupinskoga rada bila prikladna: prilikom proučavanja uloge glagolskih vremena i načina u dužem tekstu, prilikom utvrđivanja i ponavljanja znanja o padežima, skupinski rad kao vježba u ispravljanju pravopisnih i gramatičkih pogrešaka. Težak (1996) također tvrdi kako mnogo više prilike za grupni rad pružaju slobodne aktivnosti. Kao primjer, autor navodi jezične sekcije i literarne družine, ali i organizaciju skupinskoga rada pri izradi, primjerice, razlikovne gramatike ili pri rješavanju nekih drugih jezičnih zadataka (proučavanje jezika javnih natpisa, osobina dječjeg govora, naglasaka zavičajnoga govora i drugo).

Rosandić i Rosandić (1996) napominju kako objašnjavanje morfoloških pojava zahtjeva izrazit stupanj koncentracije te stoga ne može dugo trajati jer se učenik zamara. Zbog toga, autori preporučuju kombiniranje nastavnih metoda i oblika, jer na takav je način moguće uspostaviti dinamičnost nastavnoga sata te motivirati učenike i potaknuti ih na aktivan rad.

7. Predmet i cilj istraživanja

Za potrebe je ovoga rada provedeno istraživanje o primjeni skupinskoga rada u nastavi morfologije. Cilj je bio ispitati učestalost primjene skupinskoga rada u nastavi morfologije, zatim stavove učenika o učinkovitosti njegove primjene te zadovoljstvo učenika primjenom ovoga oblika rada.

8. Metodologija istraživanja

U istraživanju o primjeni skupinskoga rada u nastavi morfologije primijenjen je metodološki postupak anketiranja. Anketa je bila anonimna i obuhvatila je ukupno deset (10) tvrdnja. Uz prvih su osam (8) tvrdnja bili ponuđeni odgovori: *nikada, ponekad, uvijek*⁷. Te su se tvrdnje odnosile na iskazivanje učenikove zainteresiranosti organizacijom skupinskoga rada, učestalost organizacije rada u skupinama u nastavi morfologije, zatim učestalost organizacije skupinskoga rada u jednome satu i u dvosatu, nadalje postojanje jasne podjele uloga u skupinskome radu, ostvarivanje istovrsnih i raznovrsnih zadataka u skupinskome radu te broj učenika u skupini. Uz dvije su se tvrdnje tražila i obrazloženja odgovora (učenikova zainteresiranost organizacijom skupinskoga rada i postojanje jasne podjele uloga u skupinskome radu). Deveta tvrdnja obuhvatila je četiri pottvrdnje (međusobno pomaganje u skupinskome radu, uvažavanje drukčijih mišljenja, međusobno slušanje i izbjegavanje uvreda i svađa), uz koje su također bili ponuđeni odgovori: *nikada, ponekad, uvijek*. U desetoj se tvrdnji tražila procjena učinkovitosti skupinskoga rada u nastavi morfologije, pri čemu su bili ponuđeni odgovori: *neučinkovit, djelomično učinkovit i učinkovit*. Uz tu se tvrdnju tražilo i obrazloženje odgovora. Anketa je obuhvatila i podatke o spolu ispitanika te o razredu i školi koju pohađaju. Anketa je analizirana u cijelosti, rezultati su prikazani u tablicama i slikama. Također, anketa je priložena ovome radu i nalazi se u 13. poglavlju kao Prilog 1.

9. Ispitanici

Anketiranje je provedeno na odabranome uzorku kojega su činili učenici petih, šestih, sedmih i osmih razreda dviju osnovnih škola⁸ te učenici prvih, drugih i trećih razreda dviju gimnazija⁹. Anketiranjem su obuhvaćena ukupno 302 učenika, od toga je 132 dječaka i 170 djevojčica. Omjer je osnovnoškolskih i gimnazijskih ispitanika bio podjednak, što znači da je u anketiranju sudjelovalo 148 učenika osnovnih škola i 154 učenika gimnazija. Podatci su o ispitanicima prikazani u Tablici 1.

⁷ Iznimno je u prvoj tvrdnji umjesto odgovora *uvijek* ponuđen odgovor *često*.

⁸ OŠ Vladimira Becića (Osijek) i OŠ Antunovac (Antunovac)

⁹ Isusovačka klasična gimnazija s pravom javnosti u Osijeku (Osijek) i Prirodoslovna i matematička gimnazija (Osijek)

Tablica 1. Ispitanici

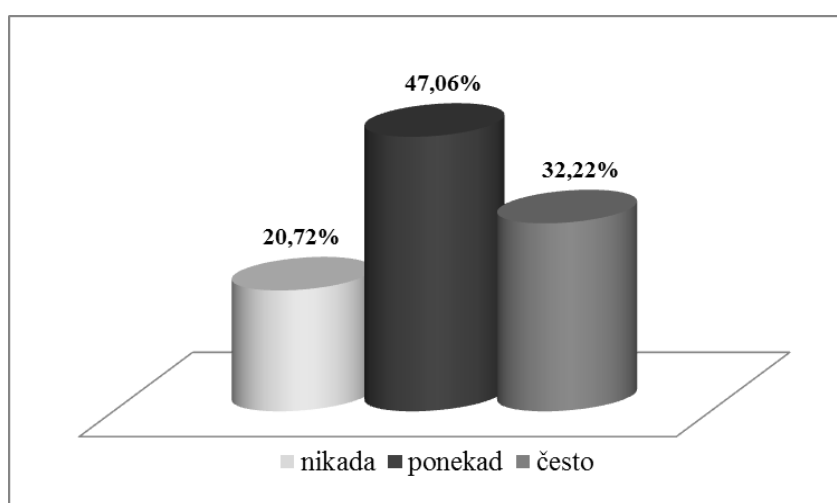
UZORAK	ukupno:	muški:	ženski:	osnovne škole:	gimnazije:
broj ispitanika:	302	132	170	154	148
postotak:		43,71%	56,29%	50,99%	49,01%

10. Rezultati i rasprava

U ovomu će se poglavlju prikazati rezultati provedene ankete o skupinskome radu u nastavi morfologije na ukupnome uzorku ispitanih učenika te će se o njima raspravljati. Pritom će se rezultati za svaku pojedinu tvrdnju prikazati u zasebnom potpoglavlju.

10.1. Zainteresiranost učenika za skupinski rad u nastavi morfologije

Glede prve postavljene tvrdnje u anketi, *U nastavi gramatike volim rad u skupini*, najveći se broj ispitanih učenika izjasnio odgovorom *ponekad*, njih 142 ili 47,06%, što je gotovo polovica ispitanika, Slika 1. Gotovo trećina ispitanika, njih 98 (32,22%), izjasnila se odgovorom *često*, a petina ispitanika (62 ili 20,72%) uz ovu je tvrdnju zaokružila odgovor *nikada*, Slika 1. Svi su se ispitanici izjasnili jednim od ponuđenih odgovora uz ovu tvrdnju.

Slika 1. Zainteresiranost učenika za skupinski rad u nastavi morfologije

Na ovo se pitanje tražilo i obrazloženje odgovora. Od ukupnog broja ispitanika, njih 95,03% napisalo je obrazloženje odgovora, dok njih 4,97% nije obrazložilo odgovor koji su zaokružili. Sva se obrazloženja navode u primjerima (1), (1a) i (1b), pri čemu su grupirana prema odgovorima koji su bili ponuđeni za zaokruživanje u tom pitanju: *nikada*, *ponekad* i *često*.

(1)

nikada:

Nikada ne radimo gramatiku u skupinama. (19)¹⁰ Ne volim raditi u skupinama, osobito gramatiku, jer više volim samostalno učiti i ponavljati. (16) Gramatika se teško radi u skupinama. (5) Ne sudjeluju svi u radu, uvijek ja sve sam radim. (3) Uvijek netko dominira, ne može se doći do izražaja, dosadno i naporno. (3) Nikad ne volim grupni rad općenito jer bude kaotičan i ništa ne obradimo onako dobro kako bi obradili inače s profesorom. (2) Lakše je teško gradivo pratiti kada profesor predaje. Gramatika se uči napamet, nema smisla raditi u skupinama. (2) Jer se puno priča i ne mogu skoncentrirati na rad. (2) Ne da mi se. (2) Ne volim ga jer uzrokuje pomutnju i nepravедno ocjenjivanje, djevojke u svojim torbicama uglavnom ne nose pribor pa moram biti spremna, svi dobiju istu ocjenu bez obzira na uloženi trud. (1) Najčešće se zaustavim na objašnjavanju drugima umjesto da idem naprijed. (1) Zato jer me svi mrze. (1) Jer smatram da u radu skupinama se može manje naučiti. (1) Nismo nikada složni. (1) Nema smisla. (1)

Uz tvrdnju *U nastavi gramatike volim rad u skupini*, 62 ispitanika učenika zaokružila su odgovor *nikada*, od čega je njih 60 napisalo i obrazloženje odgovora, dok njih dvoje (2) nije obrazložilo zaokruženi odgovor. Iz obrazloženja odgovora onih učenika koji su uz navedenu tvrdnju zaokružili odgovor *nikada*, može se iščitati kako je najveći broj učenika, njih 19, zaokružio odgovor *nikada* jer u nastavi gramatike nikada ne rade u skupinama. Također, veći broj učenika, njih 16, obrazložio je kako gramatiku više voli učiti samostalno, odnosno kombinacijom individualnog i čelnog oblika rada. U prilog tomu govore i obrazloženja nekolicine učenika koji su naveli kako je nastavni sadržaj gramatike težak za obradu primjenom skupinskoga rada. Osim toga, iz preostalih je obrazloženja moguće iščitati kako pojedini učenici ne vole skupinski rad zbog nepovoljnog razrednog ugođaja, odnosno nekontrolirane buke koja nastaje tijekom skupinskoga rada. Također, neki učenici smatraju kako skupinski rad često rezultira nepravедnim ocjenjivanjem. Jedan od ispitanika napisao je kako tijekom skupinskoga rada troši vrijeme na objašnjavanje drugima, umjesto da obavlja svoje zadatke. Na temelju navedenih obrazloženja moguće je zaključiti kako se prilikom primjene skupinskoga rada u nastavi morfologije pojavljuju određene poteškoće, zbog čega pojedini učenici gube interes za primjenom takvog socijalnog oblika rada. Također, prema obrazloženjima učeničkih odgovora, skupinski se oblik rada u nastavi morfologije u nekim razredima nikada ne primjenjuje.

¹⁰ U svim obrazloženjima navedenima u ovome radu koja su ispitanici napisali navode se brojevi u zagradama koji označavaju ukupan broj onih obrazloženja odgovora koja su sadržajem jednaka ili slična navedenom obrazloženju.

(1a)

ponekad:

Nekad mi se sviđa rad u skupini, a nekad ne. (25) Ovisi o temi, članovima grupe i njihovoj motiviranosti za rad. (23) Volim rad u skupini jer nas je tako više i svatko može reći svoje mišljenje i tako je naš rad puno bolji. (14) Ponekad, kada su lakše teme, tj. kada je lakše gradivo volim da samostalno i skupno radimo, ali kada je gradivo teže više volim da profesor objasni. (13) U nastavi gramatike volim rad u skupini ponekad jer su nekada radovi zanimljivi, a nekada dosadni. (11) Volim raditi u skupinama jer je lakše raditi, ali ponekad volim raditi sama. (10) Ne volim previše raditi u skupinama zato što dosta često dva učenika naprave sav posao, a ostatak grupe ne napravi ništa. (10) Nisam nikad učila gramatiku u skupini, ali voljela bih probati. (7) Dobar je ponekad kako bi razbio monotoniju, pojedinci tako dobiju priliku za bolju ocjenu. (6) Nekada ne volim, a nekada volim. Sa našim razredom jako je teško raditi u grupi jer se jako često svađamo. Teško se dogovaramo i rad nam baš nije zabavan. (6) Ponekad volim radove u skupini, ali nekada i ne zato što se ne trude svi jednako i ne zasluže višu ocjenu. Ne volim radove u skupini zbog neslaganja i svađanja. (3) Lakše i brže se obradi gradivo, ali ponekad nedovoljno. (2) Učenici koji bolje znaju neki predmet mogu pomoći učenicima koji slabije znaju neki određeni predmet. (2) Zato što trebamo razvijati vještine organiziranosti. (1) Članovi grupe mi ponekad znaju bolje objasniti nego profesor. (1)

Uz tvrdnju *U nastavi gramatike volim rad u skupini*, 142 ispitana učenika zaokružila su odgovor *ponekad*, od čega je njih 134 napisalo i obrazloženje odgovora, dok njih 8 nije obrazložilo zaokruženi odgovor. Iz obrazloženja odgovora onih učenika koji su uz navedenu tvrdnju zaokružili odgovor *ponekad* vidljivo je kako učenici općenito vole rad u skupinama, ali pod određenim uvjetima, odnosno ovisno o nastavnom sadržaju koji se obrađuje, zatim o članovima skupine, njihovoj motiviranosti te ravnopravnom sudjelovanju u radu skupine. Sukladno tomu, učenici navode kako vole skupinski rad jer je njime moguće uspostaviti dinamiku nastavnoga sata. Također, neki od učenika smatraju da skupinskim radom mogu dobiti bolju ocjenu, ali i da prilikom rada u skupini mogu suradničkim učenjem pomoći jedni drugima i na taj način bolje naučiti i izvršiti postavljene zadatke. Ipak, pojedini učenici navode kako skupinski rad ne vole onda kada podjela rada unutar skupine ne funkcionira kako bi trebala te kada je nepovoljno razredno ozračje.

(1b)

često:

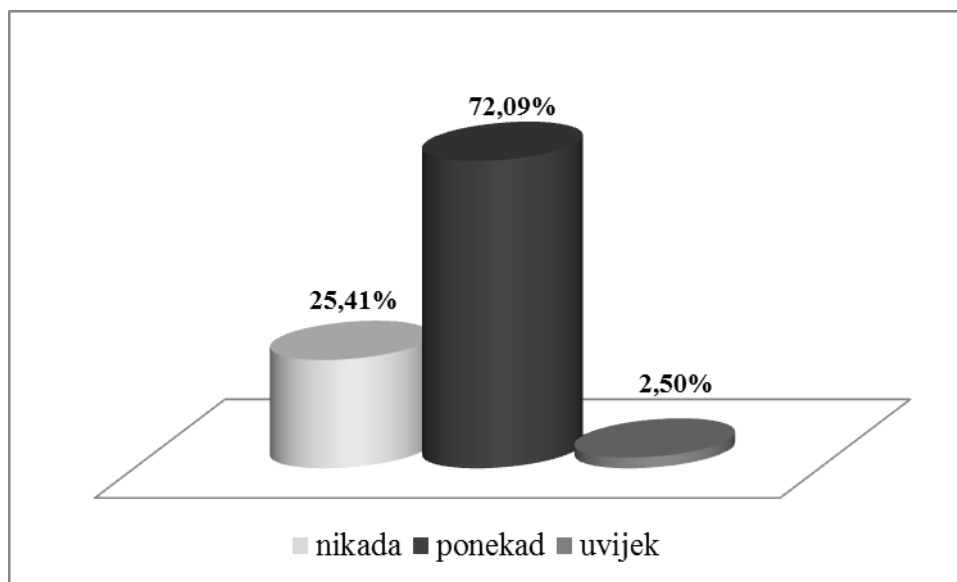
Rad u skupini mi je zanimljiv i zabavan i kreativan. Lakše učimo i usvajamo gradivo. (45) Kada radimo u grupi istovremeno se zabavljamo i potičemo druge na rad i možemo naučiti nešto iz toga. Volim druženje, suradnju i međusobno pomaganje. (25) Jednostavno volim rad u skupini. (6) Volim raditi u skupini zato što na taj način svi imamo priliku biti u interakciji s gradivom i više naučim nego kada samo dosadno slušamo profesoricu kako priča. (5) Rad se podijeli unutar skupine pa ne moram sve sam. (4) Zato što baš ne volim gramatiku, a u skupinama mi je dobro jer volim skupni rad. (4) Voljela bih raditi u skupinama, ali gotovo nikada tako ne radimo, bilo bi zanimljivo. (2) Jer ne moraš ništa raditi i dobiješ dobru ocjenu. (1) Hrvatski mi je najdraži predmet. (1)

Uz tvrdnju *U nastavi gramatike volim rad u skupini*, 98 ispitanih učenika zaokružilo je odgovor *često*, od čega je njih 93 napisalo i obrazloženje odgovora, dok njih 5 nije obrazložilo zaokruženi odgovor. Na temelju obrazloženja odgovora onih učenika koji su uz navedenu tvrdnju zaokružili

odgovor *često* moguće je zaključiti kako većina učenika voli skupinski oblik rada jer je zanimljiv, zabavan i kreativan te jer smatraju da je takvim oblikom rada moguće brže i lakše učiti i usvojiti nastavne sadržaje. Učenici također u svojim obrazloženjima navode kako preferiraju skupinski oblik rada jer se njime potiče i razvija suradništvo. Dvoje je ispitanika navelo kako bi voljeli raditi u skupinama, usprkos tomu što nikada tako ne rade. Jedan je učenik napisao kako voli skupinski rad jer na taj način dobije dobru ocjenu, iako ne sudjeluje. Navedeno obrazloženje ukazuje na probleme koji se mogu pojaviti tijekom rada u skupinama u slučaju kada ne postoji pravilna raspodjela uloga unutar skupina, odnosno kada svi učenici ne sudjeluju ravnopravno u skupinskom radu, a što na kraju može rezultirati nepravednim ocjenjivanjem pa i gubitkom motiviranosti i volje za radom kod pojedinih učenika.

10.2. Učestalost primjene skupinskoga rada u nastavi morfologije

U odnosu na tvrdnju *U nastavi gramatike, u mom razrednom odjelu, organizira se rad u skupinama* razvidno je da su se svi ispitanici izjasnili jednim od triju ponuđenih odgovora. Najveći je broj ispitanika, njih 218, odnosno 72,09%, zaokružio odgovor *ponekad*, četvrtina ispitanih učenika (76 ili 25,41%) odgovor *nikada*, a tek neznatan broj ispitanika, 8, izjasnio se odgovorom *uvijek*, što je 2,5%, Slika 2.

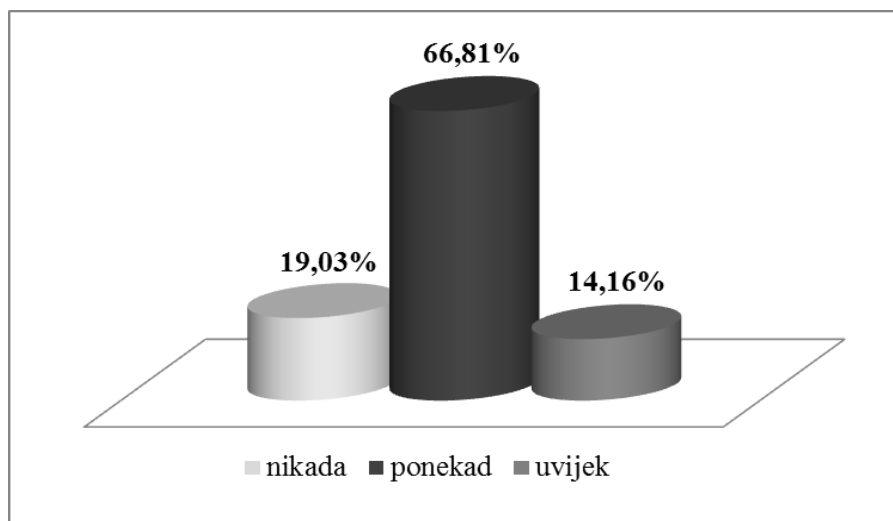

Slika 2. Učestalost primjene skupinskoga rada u nastavi morfologije

S obzirom na to da se 25,41%, odnosno 76 ispitanika izjasnilo odgovorom *nikada*, u daljnjoj će se raščlambi tvrdnja koje slijede, a koje se odnose na ostvarivanje skupinskoga rada u nastavi hrvatskoga jezika, izuzeti njihovi odgovori.

10.3. Primjena skupinskoga rada u jednom nastavnom satu

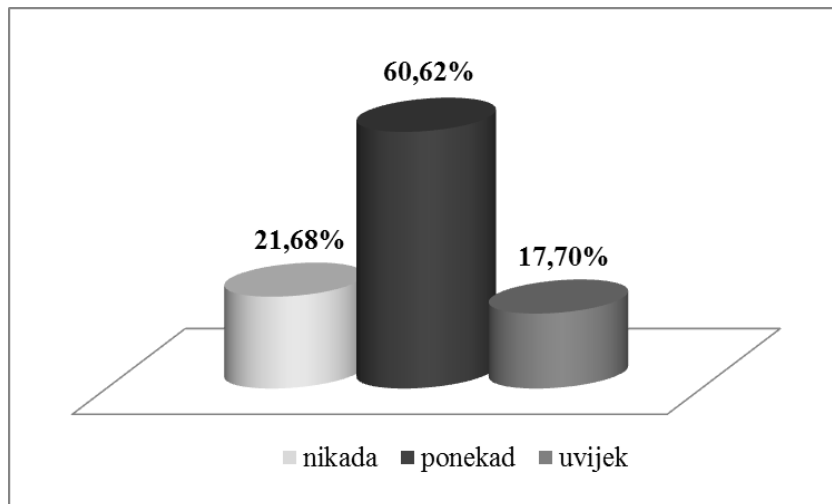
Glede treće postavljene tvrdnje u anketi, *U nastavi gramatike rad u skupinama ostvaruje se u jednom nastavnom satu*, raščlanjuju se odgovori 226 ispitanika, koji su se u prethodnoj tvrdnji (*U nastavi gramatike, u mom razrednom odjelu, organizira se rad u skupinama*) izjasnili odgovorima *ponekad* i *uvijek*. To znači da se od 226 ispitanika, njih 151 izjasnio odgovorom *ponekad*, što je 66,81%, Slika 3. Gotovo petina ispitanika (43 ili 19,03%) izjasnila se odgovorom *nikada*, dok je nešto manje ispitanika, njih 32 (14,16%), uz ovu tvrdnju zaokružilo odgovor *uvijek*, Slika 3.

Slika 3. Primjena skupinskoga rada u jednom nastavnom satu

10.4. Primjena skupinskoga rada u dvosat

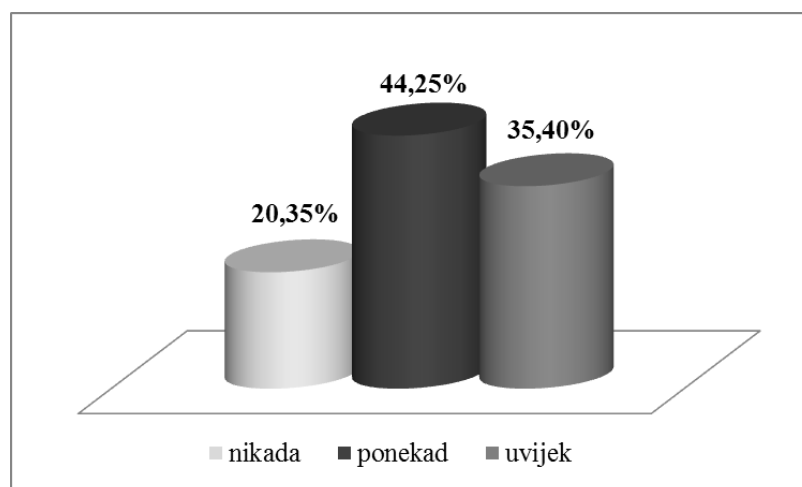
S obzirom na tvrdnju *U nastavi gramatike rad u skupinama ostvaruje se u dvosat*, više od polovice ispitanika čiji se odgovori raščlanjuju, odnosno njih 137 ili 60,62%, izjasnilo se odgovorom *ponekad*, Slika 4., što je ujedno i najzastupljeniji odgovor. Nešto više od petine ispitanika (49 ili 21,68%) zaokružilo je odgovor *nikada*, dok se 40 ispitanih učenika (17,70%) izjasnilo odgovorom *uvijek*, Slika 4. Svi su ispitanici uz navedenu tvrdnju zaokružili jedan od ponuđenih odgovora.

Slika 4. *Primjena skupinskoga rada u dvosatu*

10.5. Podjela uloga u skupinskomu radu u nastavi morfologije

Uz tvrdnju *U skupinskomu radu u nastavi gramatike svaki učenik ima svoju ulogu*, učenicima je unutar zagrada napomenuto kako u skupinskomu radu uloge mogu biti: 1. *voditelj razgovora*, 2. *kontrolor skupinskoga rada*, 3. *promatrač pridržavanja pravila*, 4. *mjeritelj vremena* i 5. *predstavljatelj obavljenog zadatka u skupini*. Ako se pogleda Sliku 5., tada se može uočiti da su ispitani učenici zaokružili jedan od triju ponuđenih odgovora (*nikada*, *ponekad* i *uvijek*). Približno polovica ispitanika čiji se odgovori uobziruju u analizi ove tvrdnje (100 ili 44,25%) uz ovu je tvrdnju zaokružila odgovor *ponekad*, što je ujedno i najzastupljeniji odgovor (Slika 5.). Nešto više od trećine ispitanika zaokružilo je odgovor *uvijek* (80 ili 35,40%), a odgovorom *nikada* izjasnilo se 46 ili 20,35% ispitanika, odnosno njih, Slika 5.

Slika 5. *Podjela uloga u skupinskomu radu u nastavi morfologije*

Na ovo se pitanje tražilo i obrazloženje odgovora. Od ukupnog broja ispitanika čiji se odgovori analiziraju, njih 80,97% napisalo je obrazloženja odgovora, dok njih 19,03% nije obrazložilo odgovor koji su zaokružili. Sva se obrazloženja navode u primjerima (2), (2a), (2b) pri čemu su grupirana prema odgovorima koji su bili ponuđeni za zaokruživanje u tom pitanju: *nikada*, *ponekad* i *uvijek*. Osim toga, analizom obrazloženja odgovora učenika vezanih uz ovu tvrdnju, utvrdilo se kako postoji određeni broj obrazloženja koja ne mogu biti relevantna za jasno definirane kategorije (*nikad*, *ponekad* i *uvijek*), stoga su ta obrazloženja svrstana u posebnu kategoriju (2c): *neodređeni odgovori*.

(2)

nikada:

Svatko radi sve pomalo, nema voditelja ni promatrača, a ni mjeritelja vremena. (15) Nemamo takav obrazac rada. (6) Ne dijelimo uloge na ovaj način, već jednostavno podijelimo zadatke. (3) Svi radimo na pojedinim dijelovima, svatko obrađuje svoj dio i zajedno kreiramo način rada iako uvijek postoji voditelj. (3) Svatko dobije svoju ulogu, ali ju ne izvršava. (3) Kod nas nikada nije tako jer samo par učenika radi, dok ostali slušaju i prepisuju. (2)

Uz tvrdnju *U skupinskome radu u nastavi gramatike svaki učenik ima svoju ulogu*, 46 ispitanih učenika zaokružilo je odgovor *nikada*, od čega je njih 39¹¹ napisalo i obrazloženje odgovora, dok njih 7 nije obrazložilo odgovor koji su zaokružili. Ako se promotre obrazloženja odgovora onih učenika koji su uz navedenu tvrdnju zaokružili odgovor *nikada*, tada se može uočiti da je više od polovice njih pojasnilo, na jednak ili sličan način, kako u njihovu razredu ne postoji preporučena podjela uloga unutar skupina ili kada takva podjela i postoji, tada ona ne funkcionira kako bi trebala.

(2a)

ponekad:

Nekada svatko obavlja svoju dužnost, a ponekad ne. Nekada jedna osoba napravi više zadataka pa nema baš svatko svoju ulogu. Ponekad su učenici nezainteresirani. (16) Nekada zadatak ne zahtjeva takvu podjelu rada, a nekad je grupa premala da bi se takva podjela ostvarila. (14) Ponekad na kraju tek izaberemo tko će izlagati, a sve ostalo zajedno radimo i nemamo mjerača vremena. Nemamo kontrolora ni mjeritelja. Obično imamo samo predstavnika skupine. (11) Uloge nisu uvijek dobro podijeljene i ne radimo svatko ono što mu je zadatak. (9) Dosta često se prepiremo ili smo preglasni pa ne stignemo ni krenuti. (7) Podijelimo zadatke i dodijelimo ih onome tko je najbolji u određenom području. (4) Zato što je nastavnik obično glavni za većinu navedenih stvari. (3) Pa svako radi nešto da se sve stigne na vrijeme. Nije uvijek isto. (2) Nije lagano podijeliti posao na više dijelova bez da nam netko objasni kako. Zato se zna dogoditi da više ljudi radi isti posao ili da netko ne radi skoro ništa. (1)

¹¹ Od navedenog broja obrazloženja izuzela su se ona obrazloženja ispitanih učenika (7) koja ne mogu biti relevantna za odgovor *nikada* te su svrstana pod primjer (2c) kao *neodređeni odgovori*.

Uz tvrdnju *U skupinskome radu u nastavi gramatike svaki učenik ima svoju ulogu*, 100 ispitanih učenika zaokružilo je odgovor *ponekad*, od čega je njih 82¹² napisalo i obrazloženje odgovora, dok njih 18 nije obrazložilo zaokruženi odgovor. Na temelju obrazloženja odgovora onih učenika koji su uz navedenu tvrdnju zaokružili odgovor *ponekad*, može se zaključiti kako se u većini ispitanih razreda preporučena podjela uloga unutar skupina ne prakticira. Također, ako se promotre navedena obrazloženja, tada se može uočiti da, kada podjela uloga unutar skupina ipak postoji, učenici se uglavnom ne pridržavaju svojih uloga, odnosno ne sudjeluju svi ravnopravno unutar skupine.

(2b)

uvijek:

Svako ima svoju ulogu, iako nema točno zadanih uloga koje treba popuniti poput kontrolora i mjeritelja vremena, već svatko zna što mora obraditi. (19) Profesorica uvijek rasporedi uloge kako bi se zadatak što bolje obavio. (12) Uvijek imamo voditelja. On nama u skupini zadava zadatke i nadzire tko što radi. (9) Lakše je obaviti zadatak ako su uloge podijeljene i tad ne dolazi do problema. (8) Čak i kada profesor to ne zahtijeva, sami podijelimo poslove, iako ne na način kako je gore navedeno. (1) Da, zbog bržeg rješavanja zadataka, no ta podjela ne znači i uspješno rješavanje jer nisu svi jednako zainteresirani. (1) Moramo podijeliti uloge jer inače nećemo stići zadatak obaviti i neće svi ljudi sudjelovati zbog difuzije odgovornosti. (1) U skupinama rasporedimo zadatke. Kada bi tako bilo sve bi bilo organiziranije i bolje pripremljeno. (1)

Uz tvrdnju *U skupinskome radu u nastavi gramatike svaki učenik ima svoju ulogu*, 80 ispitanika zaokružilo je odgovor *uvijek*, od čega je njih 62¹³ napisalo i obrazloženje odgovora, dok njih 18 nije obrazložilo zaokruženi odgovor. Iako je nešto više od trećine ispitanika (Slika 5.) uz navedenu tvrdnju zaokružila odgovor *uvijek*, što bi značilo da tijekom skupinskoga rada uvijek postoji preporučena podjela uloga unutar skupina, u odnosu na obrazloženja odgovora tih učenika, razvidno je kako je podjela uloga unutar skupina u većini ispitanih razreda ipak nešto drugačija. Ako se promotre obrazloženja odgovora onih ispitanika koji su uz ovu tvrdnju zaokružili odgovor *uvijek*, tada se može uočiti da veći dio ispitanika u svojim obrazloženjima pojašnjava kako tijekom skupinskoga rada postoji određena podjela uloga i zadataka unutar skupina, ali ne onakva kakva je navedena uz spomenutu tvrdnju. Na temelju zaokruženih odgovora uz ovu tvrdnju (Slika 5.) te navedenih obrazloženja, može se zaključiti kako postoji određena raspodjela uloga unutar skupina, ali nedovoljno precizna i jasna.

¹² Iako su 82 ispitanika napisala obrazloženje uz navedenu tvrdnju, pri raščlambi se izuzelo čak 15 obrazloženja jer svojim sadržajem ne mogu biti značajna za jasno definiranu kategoriju *ponekad* te se ta obrazloženja navode u primjeru (2c) kao *neodređeni odgovori*.

¹³ U primjeru (2b) navode se 52 obrazloženja učenika, odnosno samo ona obrazloženja odgovora koja su relevantna za precizno definirani ponuđeni odgovor *uvijek*, dok je preostalih 10 obrazloženja preraspodijeljeno u kategoriju *neodređenih odgovora* (2c).

(2c)

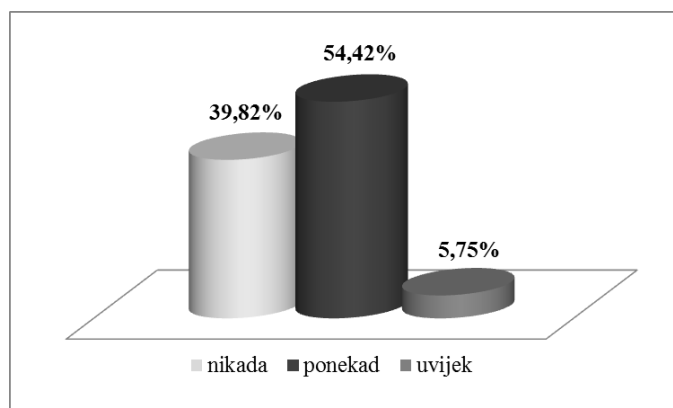
neodređeni odgovori:

Treba raspodjela da rad bude efikasniji i brži. (6) Kako bi se zadatak u određenom vremenu uspješno napravio podjela je uvijek potrebna. Važno je biti organiziran unutar skupine i podijeliti posao. (7) Nismo razred za rad u skupini. (2) Jer je tako zanimljivije. (4) Ne znam. (3) Zato što su sve te uloge potrebne za rad skupine. (2) Zato što je tako. (2) Nikada. (2) Ponekad. (2) Ne radimo često skupinske radove u gramatici. (1) Ne razumijem. (1)

S obzirom na tvrdnju *U skupinskome radu u nastavi gramatike svaki učenik ima svoju ulogu* ukupno su 183 ispitanika napisala obrazloženje uz odgovor koji su zaokružili. Od toga je 151 obrazloženje razvrstano u kategorije *nikada*, *ponekad* i *uvijek*, ovisno o tom odgovoru pripadaju, dok su 32 obrazloženja odgovora preraspodijeljena u kategoriju *neodređenih odgovora* jer nisu relevantna za odgovore uz koje su napisana te ih se stoga ne može svrstati u jasno definirane kategorije *nikada*, *ponekad* i *uvijek*. Ako se promotre navedena obrazloženja odgovora, tada se može uočiti kako je više od polovice ispitanika ovakvim obrazloženjima pokušalo pojasniti važnost pravilne raspodjele uloga unutar skupina, što je zapravo ohrabrujuće jer ukazuje na to da su učenici svjesni činjenice kako je pravilna raspodjela uloga unutar skupina važna jer je jedino pravilnom organizacijom rada i jasnom podjelom uloga moguće brže i učinkovitije ostvariti postavljene ciljeve.

10.6. Istovrsni zadatci u skupinskome radu

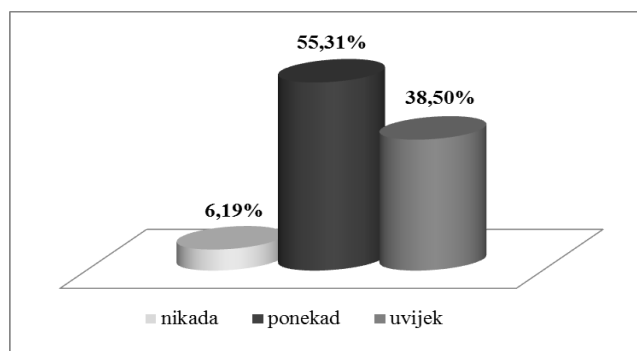
U odnosu na tvrdnju *U skupinskome radu u nastavi gramatike svaka skupina ima isti zadatak*, razvidno je da su se svi ispitani učenici čiji se odgovori prikazuju izjasnili jednim od triju ponuđenih odgovora. Ako se pogleda Sliku 6., može se uočiti kako se više od polovice ispitanika uz navedenu tvrdnju izjasnilo odgovorom *ponekad* (123 ili 54,42%). Više od trećine ispitanika zaokružilo je odgovor *ponekad* (90 ili 39,82%), Slika 6. Tek se neznatan broj ispitanika, njih 13 (5,75%), uz ovu tvrdnju izjasnio odgovorom *uvijek* (Slika 6.).

Slika 6. Istovrsni zadatci u skupinskome radu

10.7. Raznovrsni zadatci u skupinskome radu

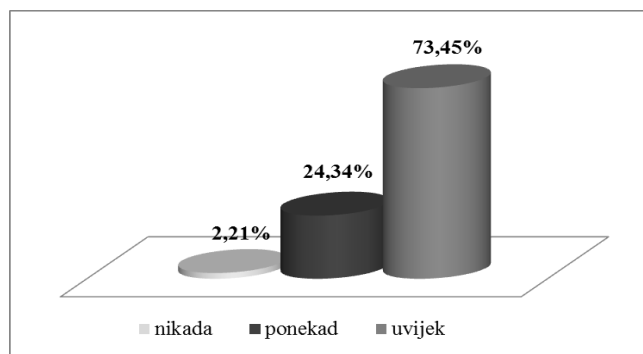
Sljedeća se tvrdnja odnosila na primjenu raznovrsnih zadataka u skupinskome radu – *U skupinskome radu u nastavi gramatike svaka skupina ima drukčiji zadatak*. Najveći se broj ispitanih učenika izjasnio odgovorom *ponekad*, njih 125 ili 55,31%, što je više od polovice ispitanika čiji su odgovori obuhvaćeni analizom, Slika 7. Nešto više od trećine, 87 ili 38,50%, izjasnilo se odgovorom *uvijek*, dok je tek 14 (6,19%) ispitanih učenika zaokružilo odgovor *nikada*, Slika 7. To znači da se može govoriti o velikoj zastupljenosti raznovrsnih zadataka u skupinskome radu u nastavi morfologije. Svi su se ispitanici izjasnili jednim od ponuđenih odgovora uz ovu tvrdnju.

Slika 7. Raznovrsni zadatci u skupinskome radu

10.8. Broj učenika unutar skupine

Glede tvrdnje *U skupinskome radu u nastavi gramatike broj učenika u jednoj skupini je od 3 do 6* najveći se broj ispitanika, njih 166 ili 73,45%, izjasnio odgovorom *uvijek* (Slika 8.), što je pozitivno jer ukazuje na to da se u većini ispitanih razreda brine o tomu da broj članova unutar skupine bude onaj preporučeni. Odgovorom *ponekad* izjasnila se četvrtina ispitanih učenika (55 ili 24,34%), a odgovorom *nikada* njih 5 (2,21%). Ako se pogleda Sliku 8., tada se može vidjeti da su svi ispitanici zaokružili jedan od ponuđenih odgovora.

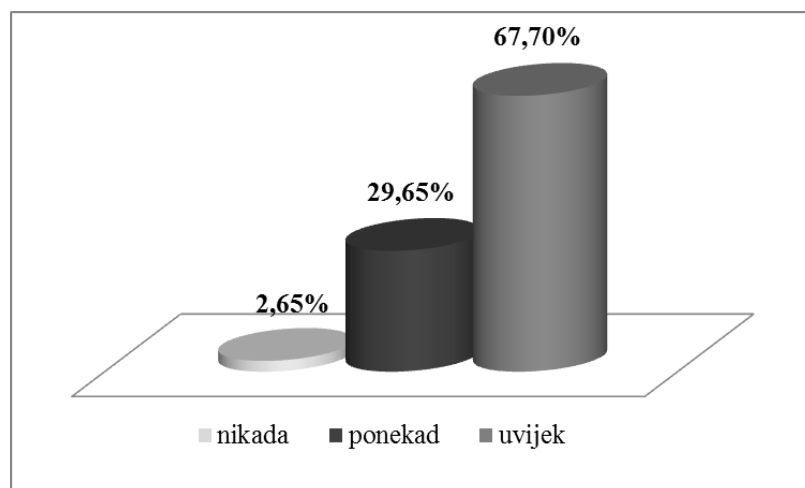
Slika 8. Broj učenika unutar skupine

10.9. Međusobni odnosi učenika tijekom skupinskoga rada

Sljedeća tvrdnja koja se analizira u ovome radu obuhvatila je četiri potvrđnje (a, b, c, d), kojima su se ispitali međusobni odnosi učenika tijekom skupinskoga rada.

10.9.1. Uzajamno pomaganje učenika unutar skupine

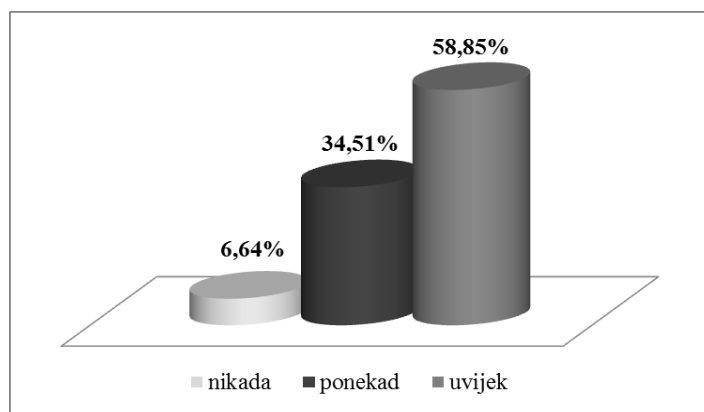
Glede prve potvrđnje, *U skupinskome radu u nastavi gramatike pomažemo jedni drugima*, najveći se broj ispitanih učenika izjasnio odgovorom *uvijek*, njih 153 ili 67,70%, što je vrlo visok brojčani i postotni omjer. Odgovorom *ponekad* izjasnilo se nešto manje od trećine ispitanika, 67 ili 29,65%, dok je tek neznatan broj ispitanika, njih 6 (2,65%), zaokružio odgovor *nikada* (Slika 9.a). Iako se većina ispitanika uz ovu tvrdnju izjasnila odgovorom *uvijek*, nikako ne treba zanemariti postotne omjere navedene uz preostala dva odgovora (*nikad* i *ponekad*) jer oni ukazuju na to kako bi svakako valjalo poraditi na unaprjeđenju međusobnih odnosa učenika unutar skupine. Također, ako se pogleda Sliku 9.a, tada se može vidjeti kako su svi ispitanici zaokružili jedan od triju ponuđenih odgovora.

Slika 9.a Uzajamno pomaganje učenika unutar skupine

10.9.2. Uvažavanje različitih mišljenja tijekom skupinskoga rada

S obzirom na drugu potvrđnju, *U skupinskome radu u nastavi gramatike uvažavamo drukčija mišljenja*, opaža se da su svi učenici zaokružili jedan od triju ponuđenih odgovora, Slika 9.b. Najveći se broj ispitanih učenika izjasnio odgovorom *uvijek*, njih 133 ili 58,85%, što je više od polovice ispitanika. Trećina ispitanika (78 ili 34,51%), izjasnila se odgovorom *ponekad*, dok se 15 ispitanika, odnosno njih 6,64%, izjasnilo odgovorom *nikada* (Slika 9.b).

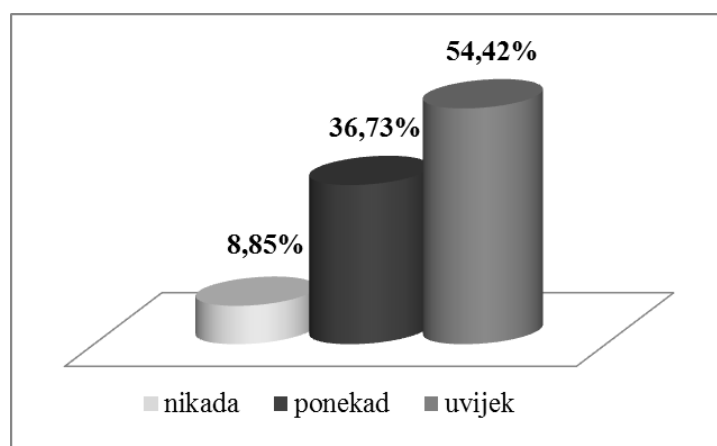

Slika 9.b Uvažavanje različitih mišljenja tijekom skupinskoga rada

Na temelju dobivenih rezultata prikazanih Slikom 9.b, razvidno je kako više od polovice ispitanika uvažavaju drukčija mišljenja tijekom skupinskoga rada.

10.9.3. Međusobno slušanje učenika tijekom skupinskoga rada

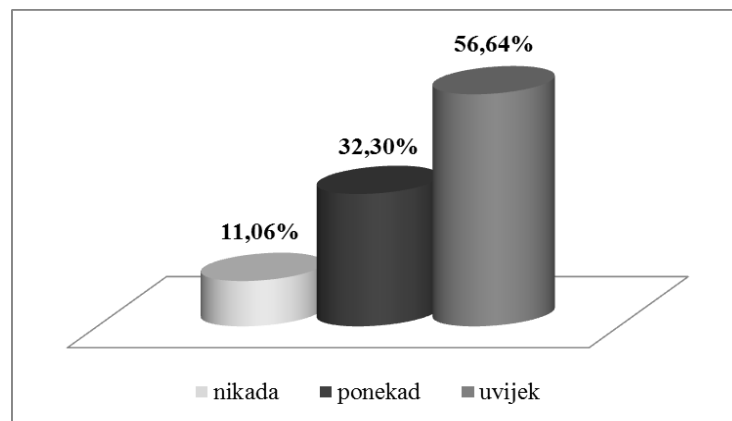
Glede treće postavljene potvrđnje, *U skupinskome radu u nastavi gramatike međusobno se slušamo*, također se može uočiti kako su svi ispitanici učenici zaokružili jedan od triju ponuđenih odgovora. Nešto više od polovice ispitanika izjasnilo se odgovorom *uvijek* (123 ili 54,42%), što je ujedno i najzastupljeniji odgovor, Slika 9.c. Nešto više od trećine ispitanika zaokružilo je odgovor *ponekad* (83 ili 36,73%), dok je 20 ispitanika, odnosno njih 8,85%, uz navedenu tvrdnju zaokružilo odgovor *nikada* (Slika 9.c). Iako je visok postotak ispitanika koji se izjasnio odgovorom *uvijek*, što je svakako ohrabrujuće, zastupljenost ostalih odgovora (*ponekad* i *nikad*) znači kako je potrebno poticati i razvijati kulturu slušanja učenika u skupinskome radu.

Slika 9.c Međusobno slušanje učenika tijekom skupinskoga rada

10.9.4. Izbjegavanje uvreda i svađa tijekom skupinskoga rada

U odnosu na četvrtu postavljenu podtvrdnju, *U skupinskome radu u nastavi gramatike izbjegavamo uvrede i svađe*, razvidno je da su se svi ispitanici učenici izjasnili jednim od triju ponuđenih odgovora. Najveći se broj ispitanih učenika, njih 128 ili 56,64%, izjasnio odgovorom *uvijek*, što je nešto više od polovice ispitanika. Odgovorom *ponekad* izjasnila su se 73 ispitanika, odnosno njih 32,30%, dok je nešto više od desetine ispitanika (25 ili 11,06%) zaokružilo odgovor *nikada*, Slika 9.d.

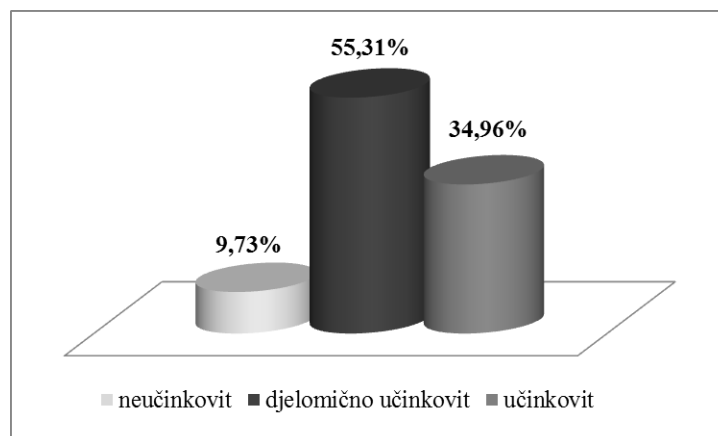

Slika 9.d Izbjegavanje uvreda i svađa tijekom skupinskoga rada

Svakako je pozitivna činjenica što se više od polovice ispitanika izjasnilo odgovorom *uvijek*, ali dobiveni omjeri u ostalim odgovorima ukazuju na potrebu sustavnoga rada na govornom bontonu učenika te redovitomu isticanju kataloga pravila skupinskoga rada u kojemu će biti jasno precizirana pravila komunikacije i suradnje.

10.10. Procjena učinkovitosti skupinskoga rada u nastavi morfologije

U sljedećoj se tvrdnji tražila procjena učinkovitosti skupinskoga rada u nastavi morfologije, pri čemu su učenicima bili ponuđeni odgovori: *neučinkovit*, *djelomično učinkovit* i *učinkovit*. Više od polovice ispitanika, odnosno njih 125 ili 55,31%, izjasnilo se odgovorom *djelomično učinkovit*, što je ujedno i najzastupljeniji odgovor, Slika 10. Nešto više od trećine ispitanika, njih 79 (34,96%), izjasnilo se odgovorom *učinkovit*, dok je približno desetina ispitanika (22 ili 9,73%) zaokružila odgovor *neučinkovit*, Slika 10.

Slika 10. Procjena učinkovitosti skupinskoga rada u nastavi morfologije

Na ovo se pitanje tražilo i obrazloženje odgovora. Od ukupnog broja ispitanika čiji se odgovori raščlanjuju na ovo pitanje, njih 81,86% napisalo je obrazloženja odgovora, dok njih 18,14% nije obrazložilo odgovor koji su zaokružili. Sva obrazloženja navode se u primjerima (3), (3a) i (3b) pri čemu su grupirana prema odgovorima koji su bili ponuđeni za zaokruživanje u tom pitanju: *neučinkovit*, *djelomično učinkovit*, *učinkovit*. Obrazloženja koja nisu relevantna za jasno određene kategorije (*neučinkovit*, *djelomično učinkovit* i *učinkovit*) svrstana su u posebnu kategoriju (3c): *neodređeni odgovori*.

(3)

neučinkovit:

Samo neki rade i nikada se ne stigne do kraja. (4) U skupinskome radu ne naučimo ništa. (3) Puno pričamo. Nastane metež i buka. (3) Nitko ništa ne radi. (2) Zbog nekih grupa. (1) Dosadno. (1) Najviše je stvar u profesoru. (1)

Uz tvrdnju *Procijenite učinkovitost skupinskoga rada u nastavi gramatike*, 22 ispitanih učenika zaokružilo je odgovor *neučinkovit*, od čega je njih 16¹⁴ napisalo i obrazloženje odgovora, dok njih 6 nije obrazložilo odgovor koji su zaokružili. Ako se promotre obrazloženja odgovora onih učenika koji su uz navedenu tvrdnju zaokružili odgovor *neučinkovit*, tada se može uočiti kako pojedini ispitanici učenici kao razloge neučinkovitosti skupinskoga rada u nastavi morfologije navode lošu raspodjelu uloga unutar skupine. Također, nekolicina njih smatra kako primjenom skupinskog oblika rada ne mogu puno naučiti.

¹⁴ Od ukupno 16 obrazloženja odgovora, u primjeru (3) navedeno je njih 15, dok je obrazloženje jednoga od ispitanika preraspodijeljeno pod primjer (3c) *neodređeni odgovori* jer svojim sadržajem nije relevantno za odgovor *nikada*.

(3a)

djelomično učinkovit:

Kao i većina ostalih pristupa na nastavi, i ovaj pristup ima svoje prednosti i nedostatke. S obzirom na to da nisu svi učenici uvijek jednako zainteresirani za rad, ponekad jedan ili nekolicina iz grupe obave većinu zadatka. Na taj način uče na drugačiji način i samostalno, no nezainteresirani ne nauče ništa. (23) Mislim da je lakše raditi (meni osobno) samostalno te kad profesor predaje. (16) Skupine su podijeljene nasumično i u većini grupa postoje 1 ili više osoba koje ne rade apsolutno ništa što otežava drugima. Može biti vrlo koristan, ali se gradivo ponekad nedovoljno obradi. (16) Nije uvijek jednako učinkovit. (13) Kod novog gradiva nije jako učinkovit jer druge skupine često ne nauče mnogo iz prezentacije neke skupine. (10) Zato što se u radu u skupinama vrlo često zabavljamo, a manje pratimo nastavu. (9) Nekada rad s prijateljima može biti zabavniji, a ako nam je nešto zabavno onda i naučimo ono o čemu se govori (radi na satu). No, ovisi s kim smo, nekada rad u grupi može biti samo zabava. (8) Ono gradivo koje moja skupina izlaže naučimo i savladamo dok drugo ne pratimo i ne znamo jer smo usredotočeni na svoje. (2) Bez obzira koliko bolji učenici pomagali lošijima oni i dalje ne bi naučili i ne bi ostvarili nikakav pomak. (1) Ponekad je zabavno. (1) Gramatika se uči napamet, nema smisla raditi u skupinama. (1) Ne razumijemo sve. (1)

Uz tvrdnju *Procijenite učinkovitost skupinskoga rada u nastavi gramatike*, 125 ispitanih učenika zaokružilo je odgovor *djelomično učinkovit*, od čega je njih 103¹⁵ napisalo i obrazloženje odgovora, dok njih 22 nije obrazložilo odgovor koji su zaokružili. S obzirom na obrazloženja odgovora onih učenika koji su uz navedenu tvrdnju zaokružili odgovor *djelomično učinkovit*, može se zaključiti da većina njih smatra kako skupinski oblik rada posjeduje određene prednosti i nedostatke te kako učinkovitost takvog oblika rada ovisi o određenim čimbenicima. Primjerice, ispitanici navode kako je skupinski oblik rada učinkovit samo kada podjela uloga unutar skupina funkcionira pravilno te kada svi učenici ravnopravno, marljivo i suradljivo sudjeluju u radu skupine. Jedan dio ispitanih učenika smatra kako je skupinski oblik rada učinkovit prilikom obrade 'lakših' nastavnih sadržaja, dok se 'teže' nastavno gradivo učinkovitije obrađuje kombinacijom individualnog i čelnog oblika rada. Također, pojedinci skupinski oblik rada smatraju djelomično učinkovitim jer zbog prevelike usredotočenosti na rad vlastite skupine ne prate izlaganja ostalih skupina te na taj način nauče samo one nastavne sadržaje koje su sami obrađivali.

(3b)

učinkovit:

Pomaže nam jer možemo dijeliti mišljenja s drugima. Vježbamo suradnju. Svi sudjelujemo. Pomažemo jedni drugima. (27) Učinkovit je jer međusobno se dopunjujemo, lakše naučimo i mislim da i brže pamtimo. (23) Podjela rada je uvijek učinkovita. Jer uvijek obavimo svoj zadatak. (4) Mislim da nas radovi u skupini mogu puno naučiti. (4) Zabavnije je i tako se bolje upoznajemo. (2) Zato što se u skupinama slažemo iako ne volimo tu osobu. Pričamo s njom, slušamo tu osobu itd. (2) Zato što smo svi zadovoljni tim radom. (1)

¹⁵ Uz navedenu su tvrdnju ukupno 103 ispitana učenika napisala obrazloženje odgovora, od čega je 101 obrazloženje prikazano u primjeru (3a), dok su 2 obrazloženja preraspodijeljena u (3c) *neodređeni odgovori* jer se zbog svog sadržaja ne mogu uzeti u obzir kao značajni za precizno definiran odgovor *djelomično učinkovit*.

Uz tvrdnju *Procijenite učinkovitost skupinskoga rada u nastavi gramatike*, 79 ispitanih učenika čiji su odgovori raščlanjeni zaokružilo je odgovor *učinkovit*, od čega je njih 66¹⁶ napisalo i obrazloženje odgovora, dok njih 13 nije obrazložilo odgovor koji su zaokružili. Na temelju obrazloženja odgovora onih učenika koji su uz navedenu tvrdnju zaokružili odgovor *učinkovit*, može se zaključiti kako većina njih skupinski oblik rada u nastavi morfologije smatra učinkovitim jer se takvim oblikom rada, na lakši i zabavniji način, uz međusobnu komunikaciju i suradnju, može puno naučiti te se njime razvijaju timski duh i samostalnost. Također, dio je ispitanika procijenio skupinski rad učinkovitim upravo zbog učinkovite podjele rada.

(3c)

neodređeni odgovori:

Odgovor se nalazi u pitanju pod brojem 2. (3) Ponekad se više toga može obraditi i na zanimljiviji način, ali to ne mora uvijek biti tako. (2) Ne znam. (1)

Uz tvrdnju o procjeni učinkovitosti skupinskoga rada u nastavi morfologije nekolicina je učenika neodređeno odgovorila, njih 6.

¹⁶ Od ukupno 66 obrazloženja napisanih uz odgovor *uvijek*, u primjeru (3b) prikazano je njih 63, dok su 3 obrazloženja svrstana u kategoriju *neodređenih odgovora* (3c).

11. Zaključak

U ovome se diplomskome radu razložila tema o primjeni skupinskoga rada u nastavi morfologije. U teorijskome su se dijelu prikazala obilježja skupinskoga rada s različitih motrišta, pri čemu se osobita pozornost posvetila organizaciji skupinskoga rada, zatim kriterijima podjele učenika u skupine, podjeli uloga unutar skupine te zadataka. Također, pojasnila su se pravila skupinskoga rada, njegovo trajanje te razredni ugođaj. U drugome dijelu rada prikazani su rezultati istraživanja provedenoga za potrebe ovoga rada. Riječ je o anketiranju provedenom među osnovnoškolskim i srednjoškolskim učenicima o primjeni skupinskoga rada u nastavi morfologije. Rezultati su pokazali da se skupinski rad u nastavi morfologije većinom ponekad primjenjuje te da zainteresiranost učenika za ovaj oblik rada postoji. Međutim, organizaciju i provedbu skupinskoga rada moguće je poboljšati poglavito kada je riječ o podjeli uloga u skupinama čime bi se svakako postigla veća učinkovitost primjene ovoga oblika rada. Također, potrebno je ustrajno raditi na oblikovanju kataloga pravila skupinskoga rada koji uključuje poticanje i razvijanje kulture slušanja i govorenja. Osim toga, ne smije se zanemariti uloga nastavnika u organizaciji skupinskoga rada u nastavi morfologije jer spretnim vođenjem nastave i jasnim uputama učenicima te dobro oblikovanim zadacima osigurava se djelotvoran rad. Ova problematika i nadalje treba biti predmetom metodičkih istraživanja što će svakako pridonijeti rasvjetljavanju dvojba koje još uvijek postoje kada je u pitanju primjena ovoga oblika rada u nastavi morfologije, ali i pomoći nastavnicima i učenicima u ostvarivanju uspješne nastave.

12. Popis literature i izvora

- 1) Bognar, Ladislav, Matijević, Milan. 2002. Didaktika, Školska knjiga, Zagreb
- 2) Bognar, Ladislav. 2006. Suradničko učenje. mrežna stranica: <http://ladislav-bognar.net/files/Suradni%C4%8Dko%20u%C4%8Denje.pdf>. Pristup ostvaren 2.rujna 2016.
- 3) Brüning, Ludger, Saum, Tobias. 2008. Suradničkim učenjem do uspješne nastave. Naklada Kosinj. Zagreb
- 4) Klippert, Heinz. 2001. Kako uspješno učiti u timu. Educa. Zagreb
- 5) Matijević, Milan, Radovanović, Diana. 2011. Nastava usmjerena na učenika. Školske novine. Zagreb
- 6) Okvirni plan i program za gimnazije, mrežna stranica: http://dokumenti.ncvvo.hr/Nastavni_plan/gimnazije/obvezni/hrvatski.pdf. Pristup ostvaren 2.rujna 2016.
- 7) Peko, Anđelka, Pintarić, Ana. 1999. Uvod u didaktiku hrvatskoga jezika. Pedagoški fakultet. Osijek
- 8) Poljak, Vladimir. 1988. Didaktika. Školska knjiga. Zagreb
- 9) Pranjić, Marko. 2005. Didaktika. Golden marketing-Tehnička knjiga. Zagreb
- 10) Rosandić, Dragutin. 2005. Metodika književnoga odgoja. Školska knjiga. Zagreb
- 11) Rosandić, Dragutin, Rosandić Irena. 1996. Hrvatski jezik u srednjoškolskoj nastavi. Školske novine. Zagreb
- 12) Težak, Stjepko, 1996. Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika 1.Školska knjiga. Zagreb
- 13) Težak, Stjepko, 2003. Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika 2, Školska knjiga. Zagreb
- 14) Vican, Dijana, Milanović–Litre, Ivan. (ur.) 2006. Nastavni plan i program za osnovnu školu. MZOŠ. Zagreb

13. Prilozi

Prilog 1. *Upitnik za učenike*

UPITNIK ZA UČENIKE

Poštovani učenici,

za potrebe svojega diplomskoga rada provodim istraživanje o skupinskome radu u nastavi gramatike. Lijepo molim, ispunite anonimni upitnik o svojim iskustvima rada u skupini u nastavi gramatike.

Napišite naziv svoje škole: _____

Napišite razred koji pohađate: _____

1. Molim zaokružite svoj spol. M Ž

2. U nastavi gramatike volim rad u skupini: (molim zaokružite odgovor)

1	2	3
nikada	ponekad	često

Molim obrazložite svoj odgovor.

3. U nastavi gramatike, u mom razrednom odjelu, organizira se rad u skupinama:

1	2	3
nikada	ponekad	uvijek

4. U nastavi gramatike rad u skupinama ostvaruje se u jednom nastavnom satu: (molim zaokružite odgovor)

1	2	3
nikada	ponekad	uvijek

5. U nastavi gramatike rad u skupinama ostvaruje se u dvosatu: (molim zaokružite odgovor)

1	2	3
nikada	ponekad	uvijek

6. U skupinskome radu u nastavi gramatike svaki učenik ima svoju ulogu:

(Uloge mogu biti: 1. voditelj razgovora, 2. kontrolor skupinskoga rada, 3. promatrač pridržavanja pravila, 4. mjeritelj vremena i 5. predstavljatelj obavljenoga zadatka u skupini.)

(molim zaokružite odgovor)

1	2	3
nikada	ponekad	uvijek

Molim obrazložite svoj odgovor.

7.] U skupinskome radu u nastavi gramatike svaka skupina ima isti zadatak: (molim zaokružite odgovor)

1	2	3
nikada	ponekad	uvijek

8.] U skupinskome radu u nastavi gramatike svaka skupina ima drukčiji zadatak: (molim zaokružite odgovor)

1	2	3
nikada	ponekad	uvijek

9.] U skupinskome radu u nastavi gramatike broj učenika u jednoj skupini je od 3 do 6 : (molim zaokružite odgovor)

1	2	3
nikada	ponekad	uvijek

10.] U skupinskome radu u nastavi gramatike:

a) pomažemo jedni drugima: (molim zaokružite odgovor)

1	2	3
nikada	ponekad	uvijek

b) uvažavamo drukčija mišljenja: (molim zaokružite odgovor)

1	2	3
nikada	ponekad	uvijek

c) međusobno se slušamo: (molim zaokružite odgovor)

1	2	3
nikada	ponekad	uvijek

d) izbjegavamo uvrede i svađe: (molim zaokružite odgovor)

1	2	3
nikada	ponekad	uvijek

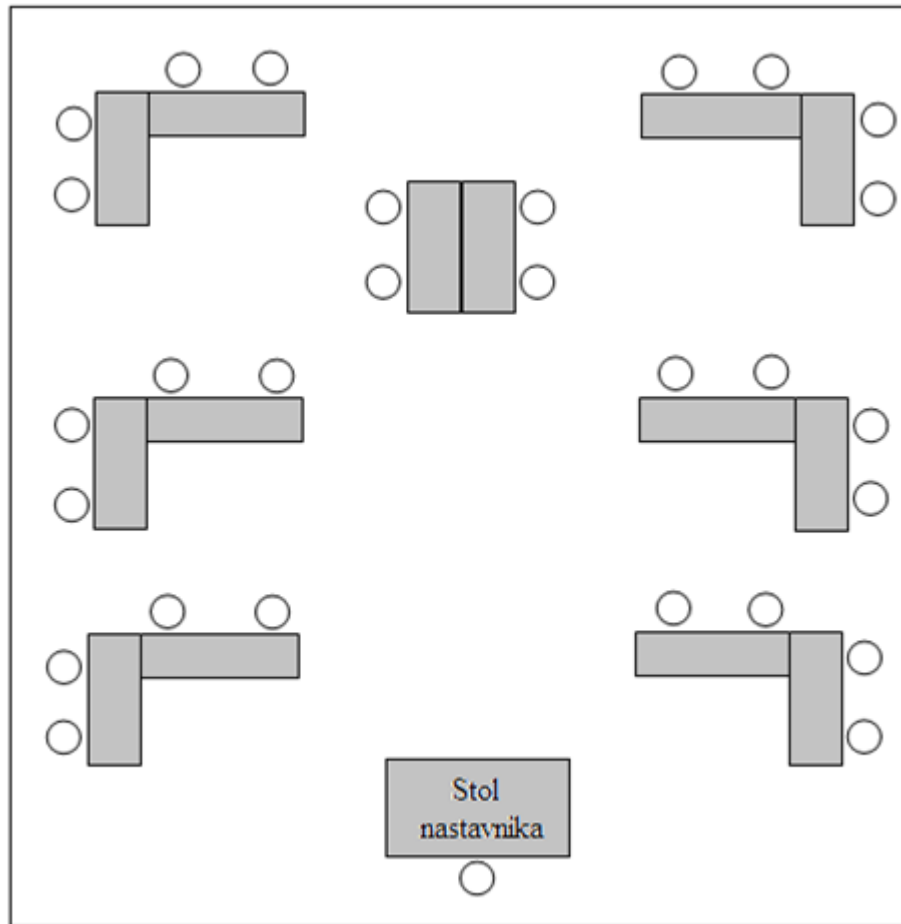
11.] Procijenite učinkovitost skupinskoga rada u nastavi gramatike:

1	2	3
neučinkovit	djelomično učinkovit	učinkovit

Molim obrazložite svoj odgovor.

HVALA NA SURADNJI!

Prilog 2. *Skica fleksibilnog rasporeda sjedenja prema Klippertu (2001)*

14. Životopis

Marija Sigurnjak (*rod. Arambašić*) rođena je 17. rujna u Osijeku, gdje je završila osnovnu školu, kao i Isusovačku klasičnu gimnaziju s pravom javnosti u Osijeku. Završila je preddiplomski sveučilišni studij Mađarskoga jezika i književnosti i hrvatskoga jezika i književnosti 2007. godine na Filozofskom fakultetu u Osijeku i stekla zvanje sveučilišne prvostupnice mađarskoga jezika i književnosti i hrvatskoga jezika i književnosti. Diplomirala je 2016. godine i stekla zvanje magistre edukacije hrvatskoga jezika i književnosti i diplomiranoga komunikologa mađarskoga jezika i književnosti. Udana je i majka dvoje djece. Za vrijeme školovanja i studiranja radila je brojne poslove koji nisu vezani uz struku, ali na kojima je usvojila određena znanja i vještine iz raznih područja djelatnosti, kao što su na primjer rad u trgovini odjećom (*Orsay*), rad u međunarodnom lancu brze prehrane (*Mc Donald's*), rad na odjelu za žitarice Poljoprivrednog instituta u Osijeku, rad u voćnjaku i slično. Također, završila je i osnovni tečaj ugradnje umjetnih noktiju u Osijeku, po završetku kojega je dobila certifikat za obavljanje navedene djelatnosti. Deset godina bavila se rekreativno rukometom u rukometnom klubu *Olimpija* u Osijeku. Kao član organizacijskoga odbora, sudjelovala je u organizaciji međunarodnih rukometnih turnira u Osijeku i Trogiru tijekom kojih je stekla i usavršila određene organizacijske vještine i kompetencije. Posjeduje vozačku dozvolu B kategorije. Tijekom školovanja, deset je godina učila engleski jezik te ga koristi na naprednoj razini, dok se mađarskim i njemačkim jezikom služi na razini sporazumijevanja. Također, tijekom srednjoškolskoga obrazovanja, usvojila je pasivno poznavanje latinskog i grčkog jezika. Od računalnih vještina i kompetencija, posjeduje izvrsno poznavanje rada na računalu, kao i u MS Office-u. Tijekom školovanja, usvojila je i usavršila brojne osobine i kvalitete kao što su svestranost, komunikativnost, suradljivost, marljivost, učinkovitost, tolerancija, samokritičnost, volja za učenjem novih i usavršavanjem stečenih vještina i znanja i slično.